

Una grande croisée a Sant Martí

Estudis previs

PLÀNOLS I PLANS AL LLARG DEL TEMPS:
EL CAS DE BARCELONA

PFC - ETSAB

Sandra Núñez Malavé

Tribunal: J. Sabaté, J. Urbano, A. Peñín, M. Baquero

5 de novembre de 2014

Índex

A	PRESENTACIÓ	2
	A1 Objectius i reflexions	4
B	LA FORMACIÓ DEL LLOC	
	B1 Plànols i plans	7
	B2 Cronologia	66
	B3 Esquemes evolutius	70

A PRESENTACIÓ

El projecte, a primera vista, pot semblar quelcom complex, però podríem resumir-lo comentat que es tracta, bàsicament, de l'actuació sobre dos vies existents que es creuen i del intent de mesurar els efectes que aquesta actuació pot arribar a tenir en un àmbit d'influència determinat.

El concepte de ciutat central desapareix donant pas a la idea de metròpoli, entenent aquesta no com la extensió d'ela ciutat sinó com la condició descentralitzadora d'aquesta, on la operació clara, al cas de Barcelona, va ser la construcció de les autopistes d'accés, gràcies a les quals, les distàncies entre els diferents nuclis van canviar.¹

L'àmbit del projecte és precisament un lloc que tan sols fa seixanta anys era considerat com a perifèria de Barcelona (mostra d'això la tenim en que de les 61 hectàrees d'àmbit, 27 hectàrees són polígon) i ara es troba entre cinc de les operacions que estan transformant Barcelona, el 22@, el front marítim, el riu Besòs, la Sagrera i Glòries. Ens trobem en un lloc que està enmig, per exemple, ens trobem entre la Sagrera i el mar, entre Barcelona i el riu Besòs. Ja no hi ha centres, per tant, si no hi ha un centre, no hi ha una perifèria, el concepte de ciutat ha canviat, ara tenim malles, connexions, traçats, retícules, matrius, infraestructures, tot això combinat amb velocitats ben diverses, anar a peu, en bicicleta, en transport privat, en transport públic col·lectiu. Tot, per tant, són fluxos, el transport, l'energia i també l'ecologia.

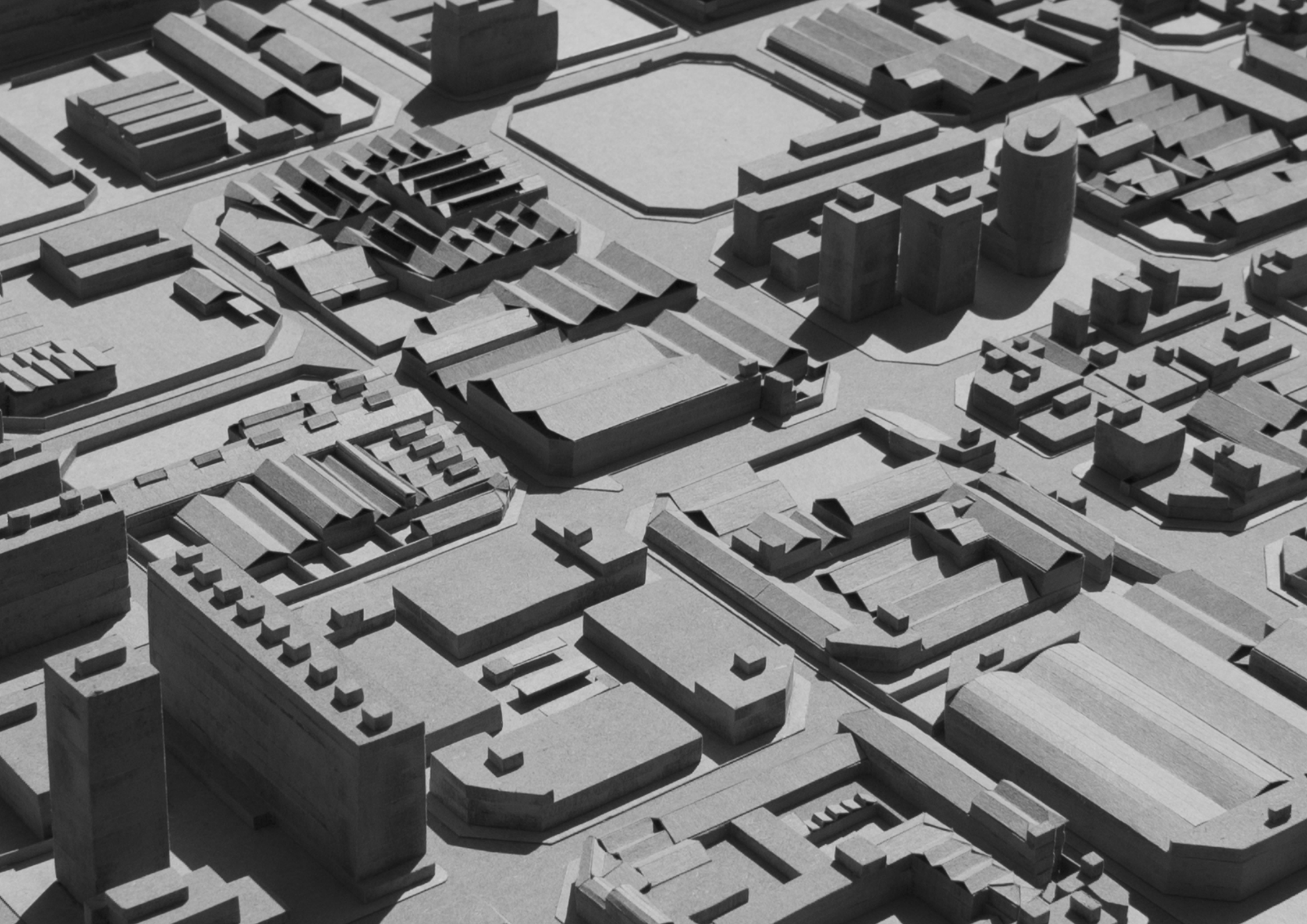
La proposta és precisament això, el treball d'un àmbit definit i real a partir de les seves vies i ja no tant de les seves intervies, intuïnt que el que passa en aquestes és dependent de lo que passa a les vies i no a la inversa.

¹Idea general extreta de la lliçó 10: "Autopistas y túneles" del següent llibre: M.de Solà Morales. "Diez lecciones sobre Barcelona". Edicions COAC. Barcelona 2008.

No oblidem que estem tractant un àmbit de 61 hectàrees, on l'estratègia principal de projecte és la de vincular aquest àrea a la metròpoli, fent-la participar de les seves matrius, de les seves malles. Per exemple, les dotacions d'equipaments (7@ I 7b) al projecte es vinculen sempre a un sistema de parcs i jardins (6b) dins de la mateixa illa, aquest conjunt d'equipaments i espais verds s'ubiquen al projecte, al voltant d'un dels eixos que forma la nostra grande croisée, ja que aquest eix es considerat com a part de la matriu ecològica metropolitana. El problema de la densitat, el sostre, es resol per la transformació urbana duta a terme per la MPMG 22@ dins de l'àmbit d'estudi, a partir de plans de millora urbana, que estudiats i interpretats cadascun d'ells, ens adonem d'una sèrie de dèficits com és el dèficit d'habitatge, i per tant, s'augmenta el percentatge d'habitatge al llarg dels eixos, quedant els llocs de treball a l'interior dels quadrants de la grande croisée.

La intervenció dins de la ciutat existent, ja no hauria de ser a partir de volumetries, ni reglaments, ni zonificacions, sinó que hauria de ser a partir del traçat, entenent aquest com el paràmetre de referència. D'aquí ve el títol, una grande croisée, dos carrers que es creuen a la ciutat existents, una, perquè de grans encreuaments, en tenim molts més.

Fig.1: Maqueta volumètrica àmbit d'estudi projecte "Una grande croisée a Sant Martí". Àmbit: Comprès entre els carrers Selva de Mar, Pere IV, avinguda Diagonal i Rambla de Prim. Escala: 1/1000. Any: 2013. Autor: Elaboració pròpia. Material: Fusta DM i cartró craft.

A1 Objectius

La necessitat de fer aquest recull de plànols i plans al llarg del temps, és deguda a un procés llarg de projecte, on van sorgir intuïcions en forma de preguntes i la necessitat del rigor a l'hora d'intentar entendre i d'explicar el perquè un lloc de la ciutat és d'una determinada manera. Veiem, doncs, quin ha sigut aquest procés.

El projecte neix de voler dur com a projecte final de carrera un projecte de quart curs, aquest consistia en fer la ordenació d'una illa de l'eixample sense cap preexistència edificatòria, concretament, l'illa compresa entre els carrers Pallars, Josep Pla, Veneçuela i Treball. El projecte consistia en un programa de 8000 m2 de sostre, en el moment que aquest projecte el vols dur com a PFC, te'n adones que no és vàlid, ja que l'aprofitament real urbanístic d'aquest illa és 3,75 vegades major al proposat des de l'exercici de quart curs, és a dir, en aquella illa ja està proposada i aprovada una ordenació amb 29870 m2 de sostre. En comptes de buscar un altre projecte a desenvolupar, em surgeix la necessitat d'entendre com funciona el 22@, de saber com és el canvi que aquest comporta, respecte de la realitat. No vull fer una crítica purament volumètrica de la inserció del 22@ al Poblenou, si he de proposar algun tipus de canvi, que sigui amb coneixement de causa i mai partint de zero.

Per a poder-ho entendre, vaig fer dues maquetes a escala 1:1000 d'un àmbit de treball al voltant de la illa inicial que volia dur com a PFC, la primera maqueta, l'estat actual de l'àmbit i una segona maqueta, segons com seria si s'executés tot el planejament aprovat en aquest àmbit, informació extreta del "buscador de planeamiento, calificaciones y convenios" de l'ajuntament de Barcelona, on, illa a illa vaig estudiar com era aquest canvi.

Amb la primera de les maquetes, la de l'estat real actual, em vaig adonar d'un seguit de qüestions:

- Encara hi quedaven traces que no eren de l'eixample, per tant, la primera pregunta era saber explicar aquelles traces.

- L'existència d'una espècie de "muralla", edificis polígons que rodejaven l'àmbit.

- Un àmbit amb malla d'eixample i amb una edificabilitat bruta de 1 m2 de sostre/m2 de sòl, per tant, amb 1/3 de la densitat típica de l'eixample central.

La segona maqueta, resol perfectament el problema de la densitat, sense entrar en temes d'usos i percentatges. Però, tot i així, tenint ara com a àmbit d'estudi, l'àmbit projectat i desenvolupat pel 22@, tot i així, hi havia quelcom que no funcionava.

Per tant, vaig tirar del fil, de la segona intuïció que em va donar la maqueta de l'estat actual, l'existència d'una espècie de "muralla" que rodejava un àmbit determinat, vaig estar reflexionant i vaig portar fins al límit aquest argument, sota el meu punt de vista, el més important d'una muralla, a banda de la seva alçada, el seu gruix... és la ubicació de les seves portes, ja que la muralla fa que s'entri a la ciutat interior per una sèrie de punts molt concrets, i vaig arribar a identificar que efectivament, això passava al nostre àmbit d'estudi, havien portes, en el creuament de l'Avinguda Diagonal amb Josep Pla, i en el creuament de la Rambla de Prim amb el carrer Cristòbal de Moura. Per tant, tenia un "cardus" i un "decumanus" d'on tirar del fil, idea que vaig descartar ja que aquests dos conceptes s'utilitzaven per a la fundació de ciutats, i en el nostre cas, la ciutat ja està construïda i els dos carrers ja hi són, d'aquí el títol, una grande croisée, dos vies que es creuen a la ciutat existent.

Arribats a aquest punt, em va sorgir la necessitat d'entendre el lloc, entendre el potencial d'aquestes dues vies. Per tant, vaig començar a recopilar plànols i plans de Barcelona, gràcies als, a banda d'entendre el perquè i com és avui l'àmbit d'estudi, vaig poder interpretar i destacar la importància de la descentralització de la ciutat de Barcelona, on les operacions importants són els enllaços, les comunicacions, un pla Macià que juny de semblar un pla purament formal, jerarquitzava la malla de l'eixample, un pla d'enllaços que vol connectar la ciutat amb el territori,

un pla Comarcal que es basa en criteris de zonificació i un Pla General Metropolità que organitza el territori a partir de dos conceptes, el de sistema i el de zona.

Gràcies a tot aquest treball, em vaig trobar llegint sobre la formació de Barcelona, i vaig arribar a les 10 lliçons sobre Barcelona, d'en Manuel de Solà-Morales, relectura molt fàcil gràcies al treball previ d'intentar recopilar tota aquesta informació que trobareu en les següents pàgines, una relectura d'en Manuel molt plaent, que vaig poder gaudir, sobretot la lliçó 10, autopistes i túnels, ja que allà comenta la descentralització de la ciutat central observant que el pas que va trencar la Barcelona clàssica, iniciant un funcionament metropolità del territori va ser la construcció de les autopistes d'accés. Per tant, un nou concepte entrava en joc, el concepte de territori lligat amb el de ciutat. També vaig llegir a en Javier Pérez Andújar, escriptor de Sant Adrià del Besòs, vaig arribar a ell quan estava intentant entenen ben bé que era el concepte de perifèria, i ell, diu a banda de que Barcelona no té riu, que és Sant Adrià qui el té, diu quelcom molt interessant com que per a que existeixi perifèria, hi ha d'haver un centre, i ara, actualment, no hi ha centre, i per tant Sant Adrià del Besòs, ja no és cap perifèria. Aquest comentari d'en Javier Pérez Andújar, lligava amb el concepte descentralitzador que comentava en Manel de Solà-Morales.

Buscant sobre connexions, vaig arribar al "Jardí de la metròpoli" d'Enric Batlle, on destaca per sobre de tot, la importància de les infraestructures verdes, introduint el concepte de matriu ecològica metropolitana, on l'esforç ha d'estar en la connectivitat, la continuïtat, entenent la ciutat desde una altra perspectiva, arribant a afirmar que no fan falta parcs, fan falta línies, emfatitzant que l'espai públic que prefereix la gent és el que et permet el desplaçament d'un lloc a un altre.

És precisament aquesta tendència, la de l'enllaç, la de la línia, línies que uneixen punts, un Pla d'Enllaços que en 1917 se'n adona que la ciutat s'ha de connectar amb el territori d'una manera més eficaç, un Pla General Metropolità que supera la idea de zonificació del Pla Comarcal de 1953, introduint el concepte de sistema, un eixample on el traçat és el protagonista. Podem fer una lectura dels últims

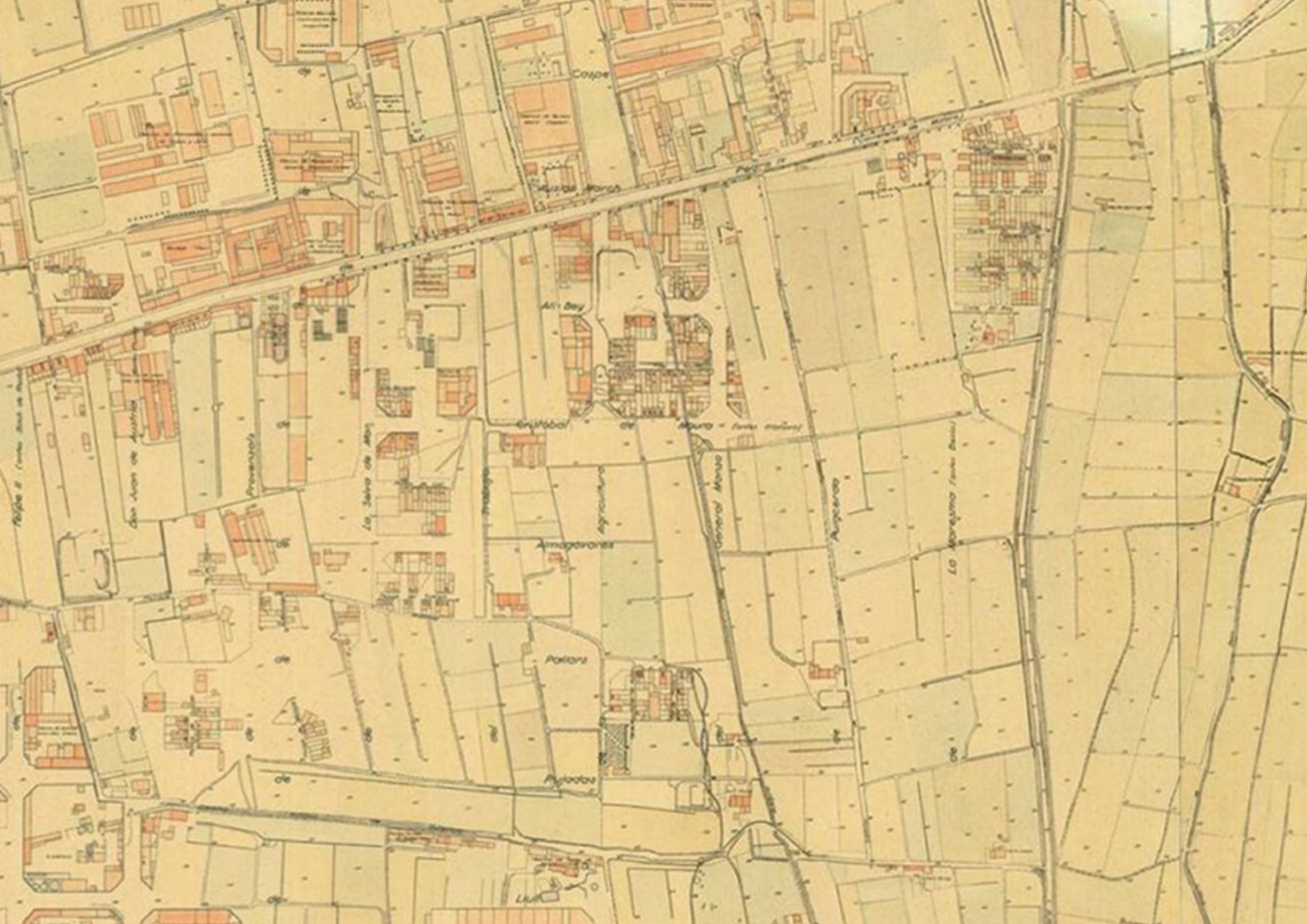
150 anys de la formació de Barcelona des de el punt de vista de la connectivitat, destacant projectes com l'obertura de la Diagonal (1989-1993), el Pla Especial de reordenació i Millora del barri de la Mina (2002) amb la potencia de la línia (la rambla de la Mina) com a eina de projecte o fins i tot el Parc fluvial del Besòs entès com a nou centre de l'Àrea Metropolitana de Barcelona est, la línia com a centre.

Vista la importància de la línia dins del projecte urbà, vaig canviar d'escala, i vaig mirar la grande croisée d'estudi amb una escala 1:10000, amb la perspectiva de la importància de la línia, les conclusions van ser les següents:

- El carrer Cristòbal de Moura pertany a la matriu ecològica metropolitana

- El carrer Josep Pla pertant a la matriu de mobilitat de l'àrea metropolitana de Barcelona

Partint de la base que el problema de la densitat a l'àmbit és resolt per Plans de Millora Urbana, tots ells amb qualificació 22@, no reinterpretaré aquest últim, sinó que el projecte ha de ser, la millora de l'àmbit fent aquest participi de tot lo que està passant, és a dir, que formi part de les diferents malles metropolitanes.

B LA FORMACIÓ DEL LLOC

B1 Plànols i plans

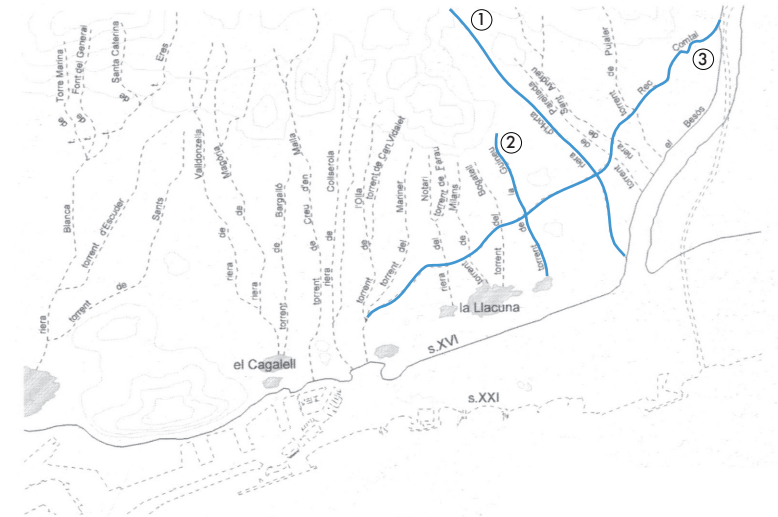
PLÀNOL Rieres i torrents al pla. s. XVI.

L'any 1000 l'àmbit del Poblenou estava gairebé tot cobert pel mar, els sediments acumulats pel riu i per algunes rieres van fer que la costa anés avançant a un ritme relativament ràpid a escala geològica. Al s. XV es construeix el port artificial de Barcelona i fa de barrera als corrents marins, afavorint així que s'hi dipositin les sorres que transportaven. En aquest segle, la zona era una zona humida pantanosa i hi residien pocs homes a causa de les febres palúdiques dels mosquits, ja que es tractava d'una àrea amb aigües embassades, la toponímia del lloc durant el temps així ho reflexa (La Llacuna, El Joncar, La Granota, El Prat de les Febres...).

El 1052 es constitueix la parròquia de Sant Martí de Provençals. La zona és aprofitada com a pastures per al bestiar destinat a l'alimentació de la ciutat (toponímia: Les Herbes de Llevant), també s'hi ubicaven pescadors, rajolers i caçadors.

El plànol ens situa l'àmbit d'estudi geogràficament, entre les rieres d'Horta (1) , el torrent de la Guineu (2) , el rec Comtal (3) i el mar.

Fig 2. Títol: División del plano de la ciudad de Barcelona. Fragment. Any: 1933. Autor: Vicenç Martorell Portas. Font: IMHB. Escala: 1/5000

LLEGENDA:

- 1 - Riera d'Horta
- 2 - Torrent de la Guineu
- 3 - Rec Comtal

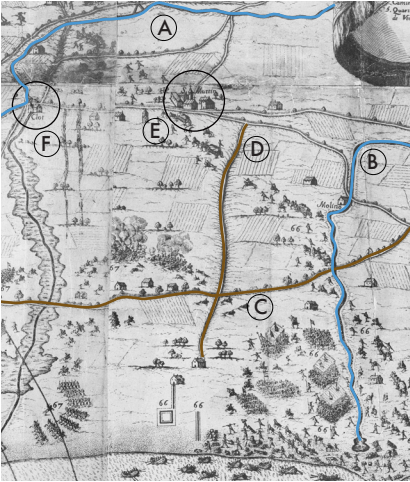
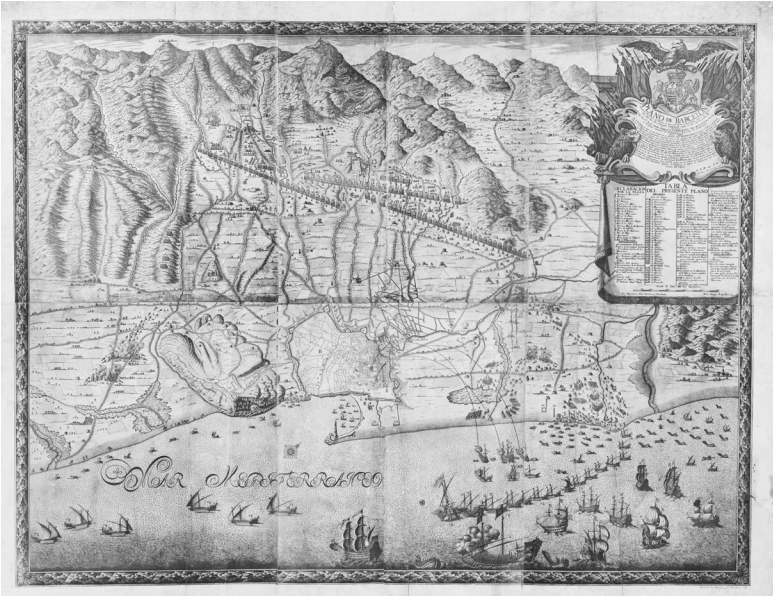
Títol: Rieras y torrentes en el llano. s. XVI. Autor: Joan Busquets. Font: Joan Busquets. *Barcelona, la construcción urbanística de una ciudad compacta*. 2004. Ediciones del Serral.

PLÀNOL Plano de Barcelona sitiada por las armas de Francia. 1699.

Els pagesos de Sant Martí de Provençals (E), ocupaven parcel·les més o menys grans, les sanejaven drenant cap a les aigües estancades mitjançant séquies i corredors, plantaven blat, hortalisses i hi aixecaven masies. S’hi van ubicant els terrenys de cultius, les pastures van desapareixent (controvèrsies entre agricultors i pastors, privat i públic).

Plànol del setge de Barcelona de 1697. Destaquen a l’àmbit de Sant Martí el Rec Comtal (A) i la Llacuna. Entre la riera d’Horta (B) i la Llacuna hi trobem els números 66 i 67, que mirats a la llegenda són “Reduto Casa y trincheras con que estava fortificado el Quartel de la Marina con el desembarco” i “Salida que se hizo de la Plaza el dia 11 de Julio para atacar el Quartel de la Marina mandada por el General de la Caua Estrangera”.

Al plànol, destaca la desembocadura de la Riera d’Horta com a lloc estratègic per la milícia. A l’àmbit d’estudi s’hi veuen dues vies perpendiculars molt clares, l’antic camí de França (C) i la Sèquia de l’Isidret (D), que uneix Sant Martí de Provençals amb el mar, actualment desaparegut com a via tot i que encara hi resten traces identificables amb el parcel·lari.

LLEGENDA:

- A - Rec Comtal
- B - Riera d’Horta
- C - Antic camí de França
- D - Sèquia de l’Isidret
- E - Sant Martí de Provençals
- F - El Clot

Títol: Plano de Barcelona sitiada por las armas de Francia el dia 12 de Junio y defendida hasta 5 agosto del año 1697. Any: 1699. Autor: Juan Gianola. Font: ICC

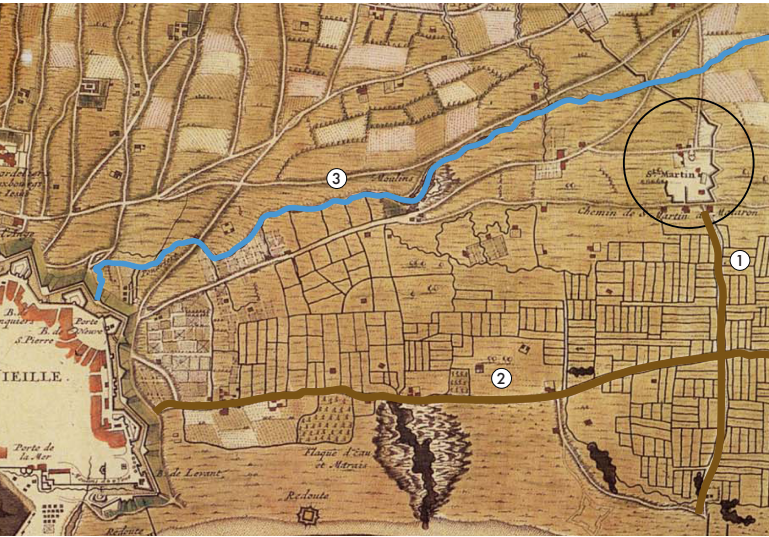

PLÀNOL Le Plan de Barcelonne et de ses environs. 1706.

Les autoritats barcelonines, els consellers del Consell de Cent... tractaven d’impedir la transformació de les pastures en terres de conreu. Però l’Intendent i el Capità General, per mòdiques sumes de diners, legalitzaven la privatització d’unes terres fins aleshores d’aprofitament col·lectiu. Les pastures estan desapareixent i el sòl s’està dividint en parcel·les agràries. Aprofitament de les aigües del rec Comtal.

Destaquen al plànol els camps de conreu a l’est de la ciutat emmurallada de Barcelona i al sud del rec comtal (3), el mateix pendent del terreny fa córrer les aigües amb desviacions perpendiculars a aquest.

Continúen destacant les vies perpendiculars del antic camí de França (2) i la Sèquia de l’Isidret (1).

Títol: Le Plan de Barcelonne et de ses environs. Any: 1706. Autor: Nicolaes Visscher. Font: ICC.

PLÀNOL Plan de Barcelone du Fort de Mont Iouy et Leurs Environs. 1725.

Entre 1724 i 1726, l'Ajuntament de Barcelona ubica el Llatzaret o “Casa de la quarantena” molt aprop del futur cementiri (1774-1775), hi anaven a parar les mercaderies o viatgers sospitosos de portadors d'epidèmies (febre groga, còlera...). S'escull aquest indret, ja que està poc habitat, és un terreny gratuït i pels règims dels vents, els aires de llatzaret i del cementiri no infecten la ciutat. Entre 1716 i 1728 es construeix la Ciutadella.

El nucli de la parròquia de Sant Martí, amb la caiguda de Barcelona el 1714 i el Decret de Nova Planta (1716), passa de ser una parròquia sufragània de la parròquia de Santa Maria del Mar a ser un municipi independent del Pla de Barcelona.

Amb el decret de Nova Planta (1716), es fa la reserva militar al voltant de la ciutat emmurallada de Barcelona de 1,25 km de radi. Obliga a Barcelona a consumir fins l'últim espai dins de les muralles.

Títol: Plan de Barcelone du fort de Mont Iouy et leurs environs ville capitale de la Catalogne. Any:1725. Autor: Charles Inselin. Font: ICC.

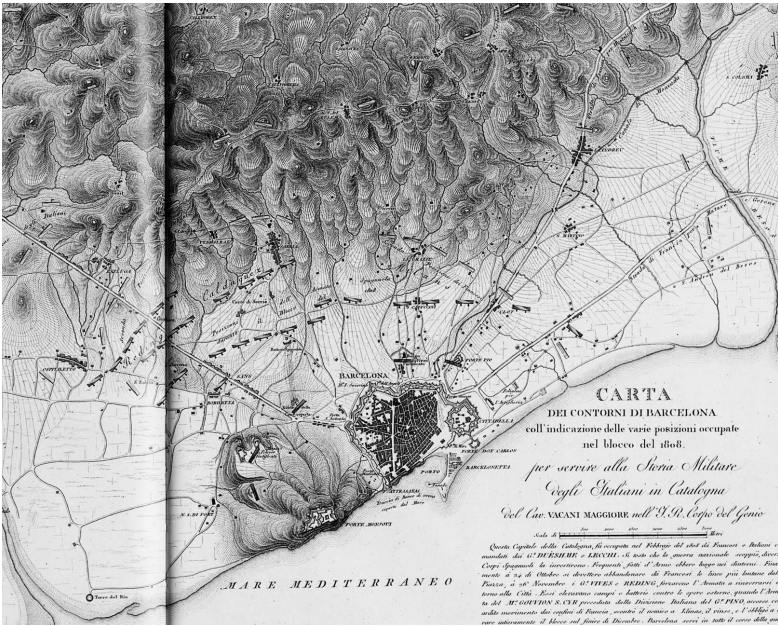
PLÀNOL Carta del Contorni di Barcelona. 1808.

Cap a l'any 1730, apareixen els camps d'indianes, teixits de cotó estampat, les teles abans d'estampar-se s'han d'humitejar i estendre al sol surant setmanes per al blanqueig. Per tant, requereix d'espai i aigua.

L'any 1752, els primers beneficiaris de la privatització ocupaven aproximadament 23 ha a l'àmbit de Sant Martí. L'any 1756 n'ocupen 60 ha, aproximadament un terç de l'àmbit. Encara s'hi pasturaven aproximadament unes 200.000 bèsties que consumia Barcelona i per això l'Ajuntament tractava desesperadament de conservar les 100 ha que encara no havien sigut privatitzades.

Apareix el cementiri general de la ciutat, actual cementiri vell, l'any 1774 en terrenys erms i gratuïts, lluny de les muralles pel possible contagi d'epidèmies.

Fins mitjans del segle XIX, les urbanitzacions es fan al voltant de carreteres i camins rurals, aquestes es converteixen en carrers principals per als pobles de la primera perifèria.

LLEENDA:

- A - Riera d'Horta
- B - Sant Martí de Provençals
- C - Antic camí de França
- D - Antic camí de València
- E - Sèquia de l'Isidret

Títol: Carta del Contorni di Barcelona. Any: 1808. Autor: Camillo Vacani. Font: ICC. Escala: 1/450000 (aproximada)

PLÀNOL Configuración del llano de Barcelona. 1843.

“Per la banda del Besós s’anaven formant els prats més importants: el de les fàbriques de Canals, de Glòria, de Bosch, de Sallés. Els de Canaleta, el futur baró de Vallrojo, es repartiren les terres de banda i banda del camí de València. Aquest fet donà lloc a una carta competència amb els ramaders, per tal com cada dia quedaven menys espais lliures per al pasturatge del bestiar. Tant fou així, que calgué establir un pacte d’avinança entre indians i pastors: la ciutat donava nous terrenys als primers, però a condició de reservar un dia a la setmana per al lliure accés del bestiar.”¹

A partir de 1815-1820 el sistema de blanqueig (necessita espai i aigua, ideal a Sant Martí) va ser substituït per un altre basat en el clor, tot i així, els fabricants no se’n van i en venen encara més i ara construeixen fàbriques on abans hi havien prats per estendre les robes.

El creixement demogràfic a Sant Martí creix exponencialment, l’any 1350 hi ha 27 hogars, l’any 1698 hi ha 47 hogars, l’any 1719 hi ha 53 hogars, l’any 1787 hi ha 100 cases i l’any 1849 hi ha 900 cases, és a dir, la indústria atrau mà d’obra.

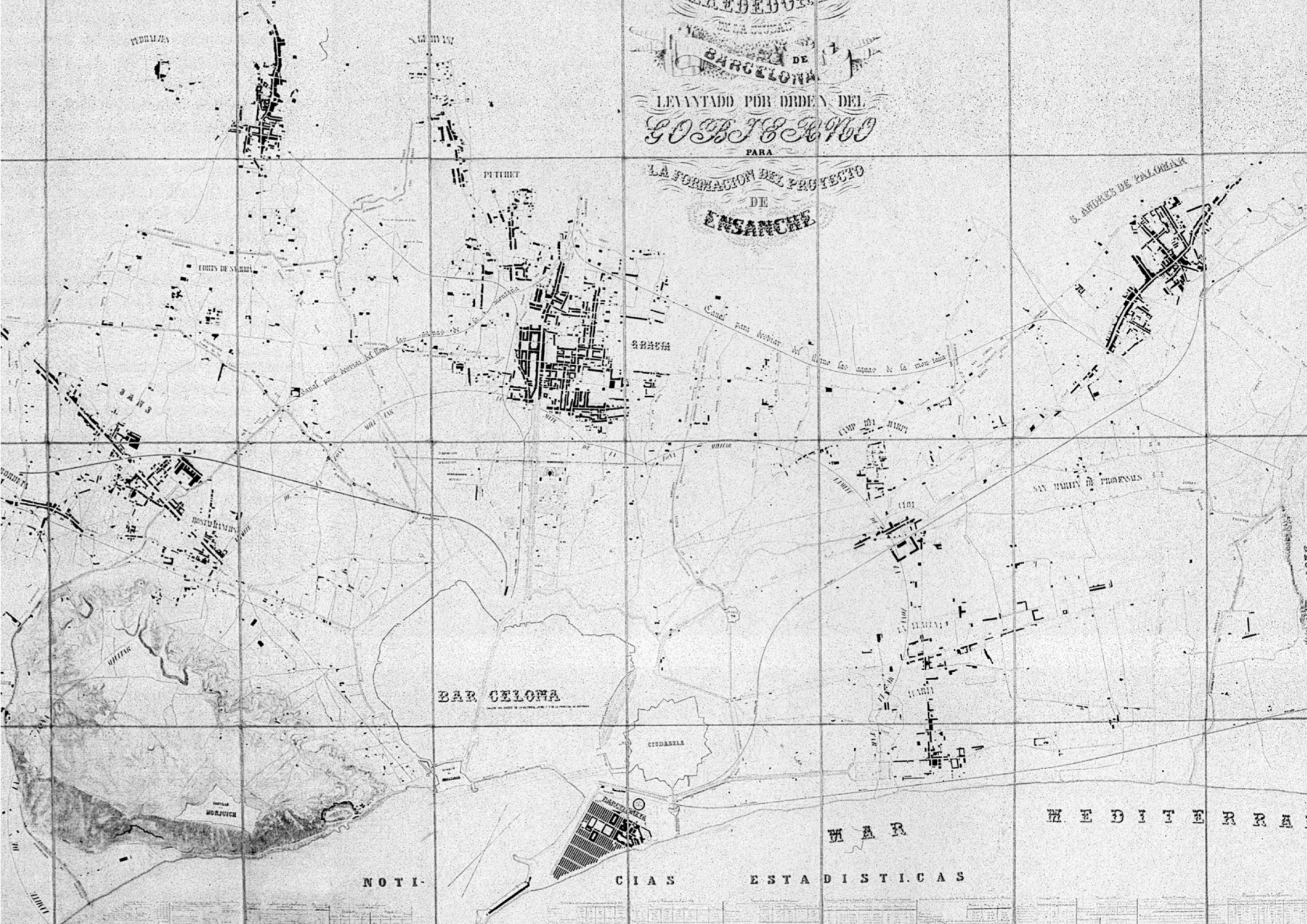
Podriem dir que aquesta part de la ciutat, a l’est de la ciutat emmuralla i al sud del rec Comtal, ha passatde ser aiguamolls a pastures, terrenys de cultius, prats d’indianes a lloc estratègic per a la ubicació de fàbriques (amb l’habitatge necessari per allotjar-hi als treballadors).

Títol: Configuración del llano de Barcelona. Any: 1843. Autor: José Herrera Dávila.

Fig. 3: Plànol de Barcelona i els seus voltants. Any: 1855. Autor: Ildefons Cerdà. Font: ICC. Escala: 1/1000

¹ Agustí Duran i Sanpere. Historiador. Extret del llibre “El Poble nou: més de 150 anys d’història” Arxiu històric del Poble nou.

PLÀNOL Topogràfic Cerdà. 1855.

“ El Taulat (Tablares), que es una gran parte de terreno llano destinado a plantaciones de maíz, lugumbres y cebado (...) lo atraviesa en toda su extensión de SO a N, la carretera real de Francia por la marina, sobre la cual hay un mesón llamado Hostal Nou. En la misma partida y restante del término hay varios establecimientos fabriles, dependientes de la industria de Barcelona, y en la orilla del mar el cementerio general de esta ciudad, la casa cuarentena y el vedado de la Capitanía General, denominado el Juncar”¹

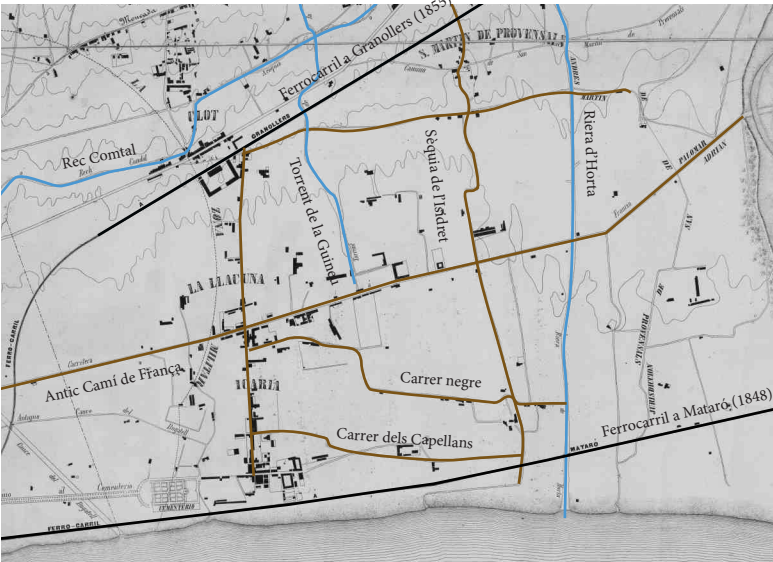
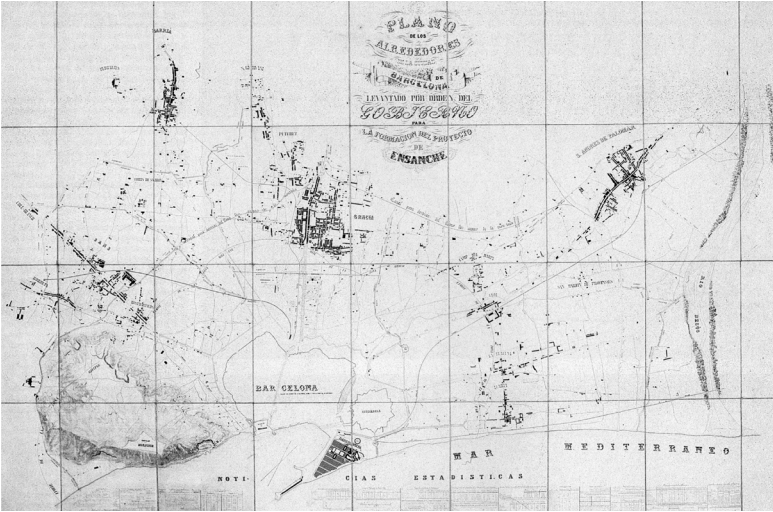
“ (...) en la actualidad se ve poblado por un sin número de fábricas que han hecho necesaria la edificación de varias casas para morada de directores, mayordomos y operarios de las mismas. Estas fábricas en tiempo normal mantienen más de cinco mil operarios”²

Taulat, Poble Nou o Icària (Cerdà l’anomena així al plànol, en l’actualitat el barri olímpic o la Nova Icària), concentració d’habitatges sorgida al sud de Sant Martí, el barri neix entre 1840-1850 quan deixa de ser un simple espai geogràfic per ser un nucli independent on es viu i es treballa, per tant es duen a terme relacions socials i econòmiques, treball a les fàbriques. La majoria dels barcelonins desconeixien el Poblenou, ja que mancava la comunicació i la informació, també degut a la Ciutadella, ja que aquesta feia de barrera entre la ciutat de Barcelona i el Poble Nou. S’hi accedia de la ciutat al Poble Nou pel passeig del Cementiri (1839), més tard, aquest punt va ser el nucli de confluència del naixement del ferrocarril.

El primer ferrocarril de la Península Ibèrica va ser inaugurat a l’octubre de 1848 i unia Barcelona amb Mataró. Al juliol de 1854 es va inaugurar el ferrocarril de Barcelona a Granollers i al novembre del mateix any el de Barcelona a Molins de Rei.

El 1854 s’obre el carrer Sant Joan de Malta/Marià Aguiló/Torrent del Bogatell (aleshores carrer Sant Pere), que unia els nuclis independents del pla: el Camp de l’Arpa, el Clot, la Llauna i Icària.

¹ Pascual Madoz. *Diccionario Geográfico-Estadístico*. 1849.
² C. Cornet i Mas. *Guía de Barcelona*. 1876.

Títol: Plànol de Barcelona i els seus voltants. Any: 1855. Autor: Ildefons Cerdà.
Font: ICC. Escala: 1/10000

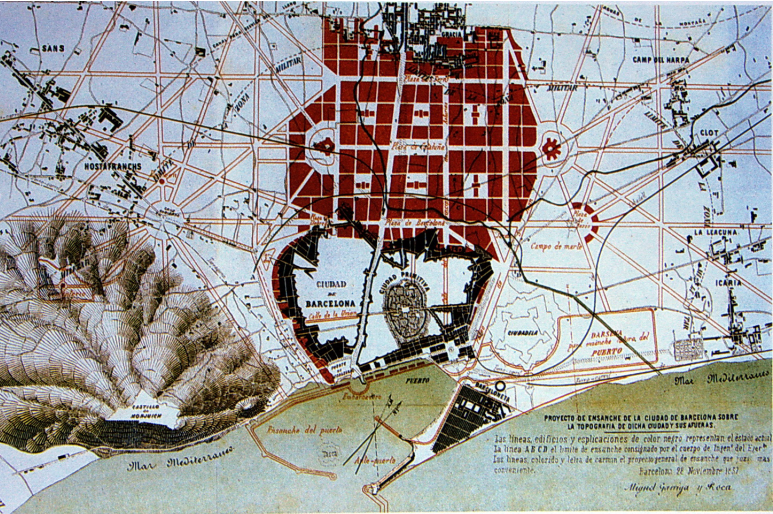
PLA Proposta d’eixample: Miquel Garriga i Roca.
Data d’aprovació: 6 d’abril de 1858

“Propuesta modesta que se limita a ordenar, entre el núcleo antiguo y el núcleo de Gràcia, una cuadrícula de manzanas grandes (de unos 200x140 metros), pero pocas, y dispuestas en agrupaciones de ocho en torno a una plaza. En cuanto unidad cerrada en sí misma, y por su misma ubicación, diríase que hubiera sido una duplicación de la ciudad antigua, una segunda Barcelona, con claras resonancias barrocas, tanto por su concepción como por su trazado.

El proyecto es plenamente “barcelonés”, en el sentido municipal, nacido desde - y para - la Barcelona antigua. En todo caso, la visión del crecimiento por piezas cerradas y la falta de escala de cara al futuro reflejan la ignorancia de las transformaciones sociales y económicas que se hallaban en la base del problema y contra las que se responde con un rigor atento, pero anacrónico”¹

No és un projecte que uneixi els nuclis del pla, només ho fa amb Gràcia. Per tant, l’àmbit d’estudi queda sense solucionar, el dibuix només arriba fins als barris d’Icària, el Clot i el camp de l’Arpa.

¹ Manuel de Solà-Morales. *Diez lecciones sobre Barcelona*. 2008. COAC.

Títol: Proyecto de Ensanche de la Ciudad de Barcelona sobre la topografía de dicha ciudad y sus alrededores. Data d’aprovació: 6 d’abril de 1858. Autor: Miquel Garriga i Roca. Escala: 1/10000

PLA **Concurso de planes de Ensanche:**
Antoni Rovira i Trias
1859

*“Malla circular de manzanas rectangulares agrupadas dentro de un sistema de ejes radiales, los cuales desde el núcleo antiguo y por toda la llanura barcelonesa, unen la ciudad central, respectivamente, con Sants, Sarrià, Gràcia, Horta, El Clot y Sant Andreu, La Llacuna e Icària. De todos, el eje central del paseo de Gràcia preside totalmente la ordenación, lo que hace despuntar ya con preeminencia el tema de la plaza Cataluña como punto clave. La naturaleza de este Plan es, pues, más moderna e integradora ya que apunta directamente a la asimilación funcional de los diferentes núcleos satélites, que son reconocidos y consagrados en esa función de dependencia”*¹

Es manté la morfologia dels pobles del pla de Barcelona i s’urbanitza la zona no edificable militar. Aquesta nova malla-eixample que es projecta entre la ciutat de Barcelona i els pobles del pla, uneix aquests a través de la jerarquia radial dels seus carrers.

L’àmbit d’estudi es troba situat entre el nucli d’Icària i la Riera d’Horta, l’Eixample proposat per Antoni Rovira i Trias no hi arriba. Tot aquest àmbit es pot interpretar com a una tercera corona, primera corona d’Eixample, segona corona els nuclis del pla i una tercera corona més enllà dels nuclis del pla.

Títol: Plano del proyecto de ensanche de la ciudad de Barcelona. Any: 1859.
Autor: Antoni Rovira i Trias. Font: AHCB. Escala: 1/10000

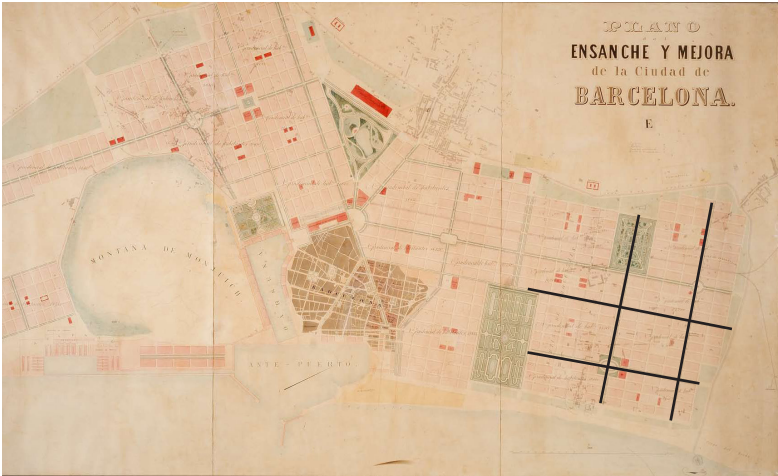
¹ Manuel de Solà-Morales. *Diez lecciones sobre Barcelona*. 2008. COAC.

PLA **Concurso de planes de Ensanche:**
Francesc Soler i Gloria
1859

*“Propone un sistema de crecimiento basado claramente en las dos grandes directrices territoriales: la de Francia y la de Madrid. Estas dos directrices dominantes soportan las respectivas cuadrículas ortogonales, una de las cuales, la de dirección este-oeste, llega incluso a partir el núcleo antiguo, introduciéndose hasta la plaza de Palau. Es una idea industrial de ciudad, en la que la ampliación del puerto, situado entre Montjuïc y el Raval, se toma como elemento primario. Los asentamientos industriales existentes son decisivos en la orientación del crecimiento de la ciudad y, a partir de los ejes que determina, se van jerarquizando los núcleos de barrio y las vías secundarias, en una extensión limitada”*¹

No manté la morfologia els nuclis existents, és a dir, no es manté el teixit existent, ni les edificacions ni la trama de camins d’origen agrícola.

A l’àmbit hi trobem una jerarquia de carrers principals, els quals s’aproximen als actuals Bac de Roda, Rambla de Prim, Gran Via i Pallars. La construcció de la proposta es fa a partir de superilles.

Títol: Plano del ensanche y mejora de la ciudad de Barcelona. Any: 1859. Autor: Francesc Soler i Gloria. Font: AHCB. Escala: 1/10000

¹ Manuel de Solà-Morales. *Diez lecciones sobre Barcelona*. 2008. COAC.

PLA **Concurso de planes de Ensanche:**
Josep Fontseré i Mestre
1859

“Se establece como un esquema de conjunción de los cinco grandes núcleos existentes - Sants, Sarrià, Sant Andreu, Gràcia y Barcelona - sobre el dibujo de una gran curva central de los grandes ejes ortogonales, reforzada por sus diagonales. Su énfasis en la articulación de las diversas tramas es aún más decisivo que en el proyecto Rovira y, quizá también por la deficiencia de su desarrollo - más propio de los técnicos de “jardinería” -, llega a convertirse aquí en el tema único del proyecto, para acabar teniendo la apariencia de un tablero de ajedrez caótico, de ejes y espacios conjuntados según una casuística diversa”¹

La proposta es basa en el manteniment dels nuclis existents i de les seves traces. Es manté el barri d’Icària i la riera d’Horta és el límit entre el nou eixample i el gran parc de Llevant al riu Besòs.

Títol: Plano de la ciudad de Barcelona, pueblos circundantes y proyecto de ensanche. Any: 1859. Autor: Josep Fontseré i Mestre. Font: AHCB. Escala: 1/10000

¹ Manuel de Solà-Morales. *Diez lecciones sobre Barcelona*. 2008. COAC.

PLA **Eixample Ildefons Cerdà**
Data aprovació: 31 de maig de 1860

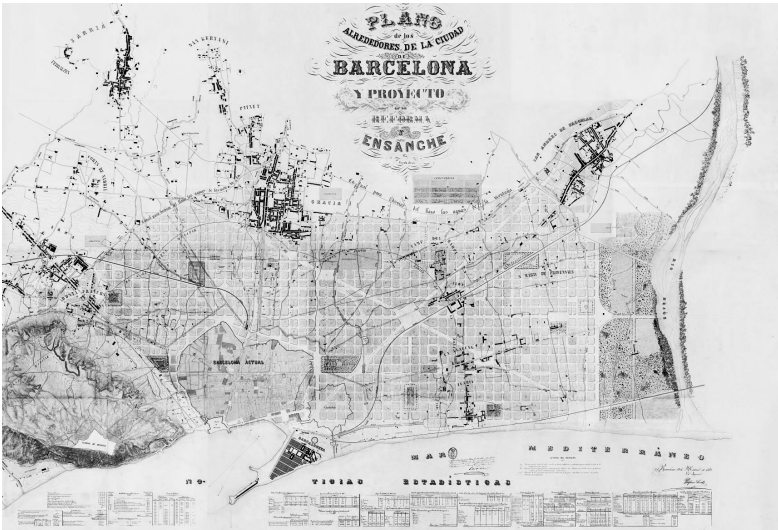
Cobreix gairebé la totalitat del sense tenir en compte els límits jurisdiccionals del municipi de Barcelona. Existia un espai absolutament buit d’una amplitud d’ 1,25 km, concèntric a la muralla a causa de la restricció militar que impedia qualsevol edificació dins de la distància a tir de canó. Més enllà estaven els petits desenvolupaments suburbans dels nuclis independents.

La proposta de Cerdà es basa principalment en dos aspectes:

1) Les vies: Sistema d’illes situades entre eixos de 113,3 m amb carrers de 20m. Les directrius dominants del pla estan orientades a 45 ° del nord. Jerarquies en el traçat i superposició del traçat ferroviari i altres traces preexistents (Pere IV). Es poden identificar amb els actuals sistemes del PGM.

2) Les Intervies: Edificacions privades i equipaments. Es poden identificar amb les actuals zones del PGM.

Observació a l’àmbit d’estudi: Fins l’obertura del carrer Marià Aguiló (1854), torrent del Bogatell, la via principal perpendicular a mar a la zona est de la ciutat de Barcelona era el camí Provençal-Horta (actualment desaparegut, tot i que resten algunes traces al parcel·lari i passava aproximadament per l’actual carrer Josep Pla).

Títol: Plano de los alrededores de la ciudad de Barcelona y Proyecto de Reforma y Ensanche”. Any: 1859. Autor: Ildefons Cerdà Suñer. Font: Real Academia de Bellas Artes de San Fernando. Escala: 1/10000

PLÀNOL Plano geométrico del término jurisdiccional de San Martin de Provensals. 1871.

L’any 1858 es construeix el castell del Camp de la Bota, que junt amb el cementiri (1774), el Llatzeret o casa de la quarantena (1724) i les indústries, podríem dir que la part est de la Barcelona emmurallada i sud del rec Comtal, ha sigut un àmbit històricament de serveis, de serveis molestos que no poden anar a dins de la ciutat, el llatzeret i el cementiri pel possible contagi d’epidèmies, el camp de la Bota per ser un lloc de pràctiques de tir i afusellaments militars i les indústries per produir fums contaminants.

Durant aquests anys es produeix un creixement demogràfic, ja que en 1869 s’enderroca la Ciutadella com a instal·lació militar, i les terres que l’envolt-en passen a ser edificables. Si mirem la demografia de Sant Martí, podem veure clarament el seu creixement, l’any 1860 hi habitaven 9333 persones, el 1877 ho feien 23982 i el 1888 ho feien 26000 persones. Gairebé un terç del territori de Sant Martí estava urbanitzat, metre que els dos terços restants continuaven sent camp de conreus.

Pels anys 1870, es van formar dos nous nuclis urbans, el barri de la Plata (carrers Wad Ras amb Badajoz) habitat per boters i traginers i el barri d’Icària (al sud del passeig del Cementiri) format per petits carrers que van subsistir fins a la construcció de la Vila Olímpica (1992).

Els anys de més activitat urbanística van ser entre els anys 1868 i 1874 degut a la desaparició de la Ciutadella com a instal·lació militar. S’aixequen fàbriques amb una certa qualitat (Ca l’Aranyó, Crèdit i Docks...), s’urbanitza com a Rambla el passeig del Triomf (1886), Barcelona annexiona el cementiri (1848) i l’any 1896 la Gran Via arriba a Sant Martí de Provençals.

L’any 1888, Sant Martí comptava, entre fàbriques i magatzems, amb 243. Hi havia fàbriques tèxtils (Achan, Ricart...), de la filatura o del ram de l’aigua (La Granota, Can Felipa, Can Saladrigas...), adoberies, del ram químic (Alesan), alimentació (xocolater Ametller), entre d’altres.

Títol: Plano geométrico del término jurisdiccional de San Martin de Provensals. Fragment. Any: 1871. Autor: Pedro Moreno y Martínez.

PLÀNOL Planol de Sant Martí de Provençals. 1887.

Els barris Martinencs:

- A Sagrera
- B Camp de l’Arpa
- C Clot / Montaña
- D Les Torres
- E Poble Sec
- F Poblet / Eixample
- G Fort Pius
- H Cases Noves
- I Carretera de Mataró
- J Can Pol / Barri del Tomàquet
- Q Sant Joan
- K Bogatell / Icària
- L Poblenou
- M Poblenou
- N Cementiri / La Plata
- Ñ Taulat
- O Unió
- P Pequín

Títol: Plànol de Sant Martí de Provençals. Any: 1887. Autor: Pere Falqués. Font: AMDSM

Informació íntegra extreta del llibre:

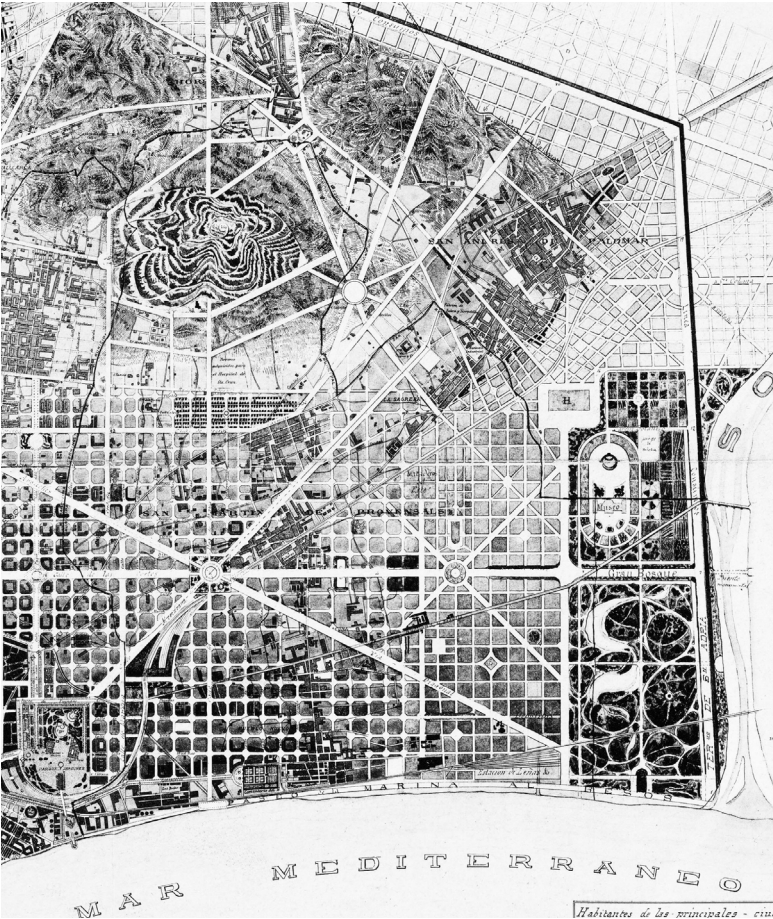
Maria Teresa Mirri Larrubia “Vida quotidiana en un poble industrial: Sant Martí de Provençals 1862-1925” Arxiu Municipal de Barcelona. Ajuntament de Barcelona.

PLA **Proyecto de Unificación y reforma de los pueblos del Llano a la ciudad de Barcelona.**
Data d’aprovació: 20 d’abril de 1897

L’any 1876, per iniciativa del diputat conservador Marià Maspons i Labrós, es fan els primers passos per a l’agregació dels municipis del pla a Barcelona, ja que formaven una unitat geogràfica i així es podria tirar endavant el Pla Cerdà. Els propietaris estaven a favor, ja que així les seves propietats es revaloritzaven i el contraris no ho estaven ja que la contribució industrial a Sant Martí seria més baixa. El 20 d’abril de 1897, el Govern va signar el decret d’agregació que sumava a Barcelona, les poblacions de Les Corts, Sants, Sant Andreu i Sant Martí, Horta ho farà l’any 1904 i Sarrià el 1921. És a dir, Barcelona passa de 383908 habitants a 559589 habitants i el seu terme municipal passa de 15,5 km² a 77.8 km², dels quals Sant Martí va aportar 1888 hectàrees, 4241 edificis, molt sòl industrial i molt sòl per urbanitzar.

	Població any 1887	Població any 1910	Població any 1991
Sant Martí de Provençals	32695	67677	214252
Gràcia	45042	58994	128608
Santa	19105	31146	179465
Sant Andreu de Palomar	14971	20554	144998
Sant Gervasi de Cassoles	7968	17429	148237
Les Corts de Sarrià	4811	8634	89750
Sarrià	4630	8073	148237
Horta	4437	6035	184557
Vallvidrera	-	-	-

¹ Gran Geografia Comarcal. F. Carreras Candi.

Títol: Proyecto de Unificación y reforma de los pueblos del Llano a la ciudad de Barcelona. Fragment. Data d’aprovació: 20 d’abril de 1897. Autor: Ricardo Alsilla-Amills. Font: ICC.

PLÀNOL **Plano de Barcelona. 1903.**

Al sud de la Diagonal (fora de l’àmbit d’estudi), hi havien vuit barriades amb personalitat pròpia: La Llacuna, el nucli del Taulat, la Plata, Trullàs, la França Xica i els barris de barraques del Somorrostro, darrera el Cementiri i el Pekín.

“Cases i carrers traçats fora de la legalitat. La església, escoles i deu o dotze casetes més són obrades de calç i rajola. Tots els alberchs estan arreglats ab estores, eprsianes, llaunes velles, fistes, canyes i algunes teules, que denoten la misèria del vehinat, quina major part viu de la pesca”¹

“ Els eixos territorials de la quadricula es perfilen clarament: la Gran Via, la Diagonal, la Meridiana i el Paral·lel. L’encreuament de les diagonals a la Plaça de les Glòries és un buit urbà. La quadricula està orientada NE-SO en els carrers horitzontals i NO-SE en els carrers verticals. L’àmbit de la malla és l’establert originàriament i les illes edificades es concentren a la zona adjacent al Casc Antic. El Parc de la Ciudatella és l’única zona verda pública. No hi ha una supermalla isòtropa i quadrangular per sobre de la dimensió de l’illa. Els carrers principals verticals d’aquesta quadricula són els que tenen continuïtat al centre històric o són límits d’aquest, i la Gran Via, en direcció perpendicular. A la banda oest, Sants, Les Corts, Pedralbes, Sarrià, Sant Gervasi i Gràcia queden fora de l’àmbit de la quadricula. En canvi, a la banda est, la quadricula sotmet Sant Martí de Provençals, Sant Andreu i Poble Nou, mentre que Horta queda fora del seu àmbit. Dins del centre històric es diferencia el recinte emmurallat romà amb les primeres coordenades ortogonals de la ciutat, el carrer del Bisbe -carrer Ciutat i el carrer Ferran - carrer Princesa. Els turons de Collserola limiten la ciutat i la quadricula al límit NO, la muntanya de Montjuïc al límit E-O i el riu Besòs al límit NE.”²

¹ Xavier Benguerel

² Carme Fiol Costa “Reticules i Diagonals. El Pla Jaussely de Barcelona de 1907 i el Pla Burnham de Chicago de 1909.” Tesi doctoral. 2007. ETSAB-UPC.

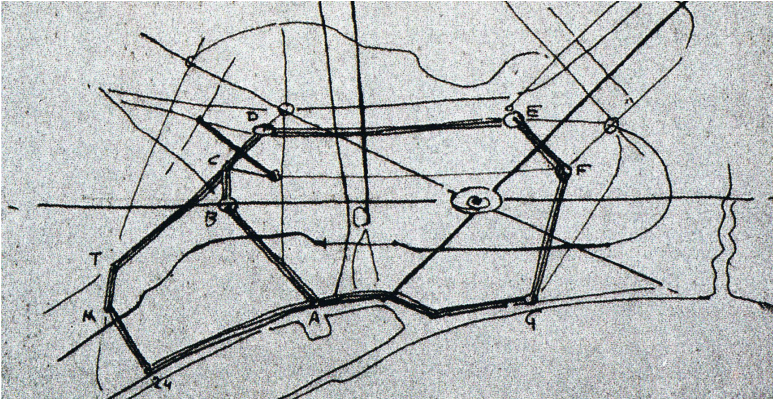
Títol: Plano de Barcelona. Fragment. Any: 1903. Autor: Serrallonga. Font: I.M.H/A.H.A.D

PLA **Proyecto de enlace de la zona de ensanche de Barcelona y de los pueblos agregados.**
Data d’aprovació: 1907

L’èmfasi del pla Jaussely es posa més en la circumval·lació i la limitació del creixement que en els eixos d’entrada de la ciutat i d’integració de la corona exterior al centre. Utilitza tres criteris, la zonificació d’activitats (àrees residencials diverses, habitatge obrer, indústries, equipaments, parcs...), la sistematització del verd i el disseny dels carrers i passeigs.

Glòries té una centralitat com la té al Pla Cerdà, però, es diferencia d’aquest, ja que, els nuclis consolidats fora de l’eixample executat, s’interconnecten amb vies diferenciades no ortogonals. Grans eixos visuals que són acompanyats per parcs, grans eixos, grans perspectives, monumentalisme. Tot i el formalisme de la proposta, es tenia en compte l’escala metropolitana amb la zonificació d’activitats. El pla es va aprovar el 25 d’octubre de 1917 però no va ser executat.

Model viari basat en un sistema de diagonals i d’anells de circumval·lació solidaris amb la malla d’eixample que permetien interconnectar les àrees funcionals entre si amb l’àrea central i edificant aquells buits encara no construïts amb formes d’ordenació diferents a les del eixample Cerdà. Es diferenciaven tres anells de ronda, el primer “Circunvalación de la indústria”, que posava en relació una futura àrea industrial a les esquenes de Montjuïc amb les àrees que ja presentaven un caràcter industrial com Sant Andreu i Sant Martí, passant per futures estacions de tren i equipaments relacionats amb el treball i escoles de formació professional. El segon anell “Paseo de Ronda”, enllaçava entre si els diferents nuclis, pobles del pla i el tercer anell “Paseo Rural”, coincident amb la carretera de Cornellà, lligava espais verds amb àrees residencials de tipus ciutat jardí, aquest passeig rural és un precedent de l’actual Ronda de Dalt.

Títol: Projecte d’enllaços, croquis. Autor: León Jaussely. Font: IMHB

Títol: Plano de los tranvías y ferrocarriles. Fragment. Any: 1907. Autor: León Jaussely. Font: IMHB. Escala: 1/10000

PLÀNOL **Ciudad de Barcelona con su llano y alrededores.**
1915

Els obrers vivien entre les espais que deixaven les fàbriques, que sovint tallaven els carrers. Molts passatges de l’àmbit eren passatges de les fàbriques i en reben el seu nom, com el passatge Ferrer i Vidal, passatges, doncs, que són deguts a les grans fàbriques i no a cap pla. La CNT, fundada l’any 1910, va tenir algun dels seus primers nuclis al Poblenou.

La setmana tràgica, del 25 de Juliol de 1909 al 2 d’Agost de 1909, es va produir en protestes contra la crida de reserves per anar a la guerra del Marroc, i degut a això es va produir la crema del Patronat de Sant Josep, el convent de les Franciscanes, la comissaria de policia, l’església de Santa Maria del Taulat i l’Església de Sant Pere Pescador a Pekín.

Durant tots aquests anys afloixeixen els locals republicans, com el centre democràtic radical del Poblenou el 1904 i molts altres. També afloixeixen entitats recreatives per al temps de lleure ja que transportar-se a Barcelona era car i els transports eren pocs i cars, mostra d’això en són l’Aliança (1869), les cooperatives com La Artesana (1876), La Flor de Maig (1890), Pau i Justícia (1895) i l’Ateneu Colon (1889) i també el club de futbol Júpiter (terreny de joc desaparegut, cantonada Lope de Vega amb Llull). També va aparèixer el Centre Moral i Cultural del Poblenou (1910), Activitats a l’aire lliure (1912) i l’Agrupació Excursionista Icària.

“... En teníem tantes, sobretot de teixits i del ram de l’aigua, que una vegada, en època d’eleccions, en una d’aquelles nervioses visites d’en Francesc Cambó a l’Ateneu Regionalista, en una arenga inspirada, se li acudí de dir, o de repetir, que el Poblenou s’anava convertint en la Manchester Catalana. Ho van entendre pocs, ben pocs, però la frase va fer molt efecte, tingué èxit i, durant anys, la gent l’anomenava repetint com si es tractés d’una gran, d’una sublim sentència”¹

¹ Xavier Benguerel “Terra nostra: El Poblenou”. Barcelona. 1988. Edicions de Nou Art Thor.

Títol: Ciudad de Barcelona con su llano y alrededores. Fragment. Any: 1915. Autor: Federico Armenter de Aseguinolaza. Escala: 1/20000

PLA **Pla General d’Enllaços.**
Data d’aprovació: 25 d’octubre de 1917

“En el Pla General d’Enllaços de 1917, s’observa un èmfasi particular en la definició d’una corona exterior, basada en un circuit de ronda que amaga la tensió de creixement que llavors tenien els eixos de sortida de la ciutat en general i la Gran Via en particular”¹

Es confirmen els principals eixos viaris proposats per Jaussely, s’incloueixen grans vies d’enllaç i d’espais verds. S’estableixen tres categories al plànol amb criteris operatius de gestió: les construïdes, les aprovades i no construïdes i les que estan encara en estadi d’estudi.

¹Manuel de Torres i Capell. “La formació de la urbanística metropolitana. L’urbanisme de la diversitat”. Barcelona. 1999. Àrea Metropolitana de Barcelona. Mancomunitat de municipis.

Títol: Plan General de Enlaces. Any: 1917. Autor: F. Romeu, E.Porcel i P.Falques. Font: Historia del urbanismo de Barcelona. Labor, 1970.

PROJECTE **Comisión especial de Ensanche de Barcelona**
Memoria 1927

La “Ley de Ensanches de 1864” va preveure que la gestió de l’Eixample es duguí a terme a través de juntes, aquestes havien d’establir el “justi preu” de les expropiacions i la gestió de les contribucions territorials. Amb la segona “Ley de Ensanches de 1876”, les juntes passen a anomenar-se Comisiones de Ensanche i es converteixen en el cas de l’Eixample de Barcelona, en els veritables urbanitzadors de la ciutat fins a l’any 1953, quan s’aprova el “Plan Comarcal de Barcelona”. Les “Comisiones de Ensanche” actuen com a agents que controlaven els impostos associats a les contribucions urbanes de les parcel·les del Eixample.

És important l’any 1927 perquè s’executen les obres del carrer Espronceda amb el pont per sobre les vies de l’actual Sagrera, és el primer carrer vertical que permet connectar la banda del Poblenou amb la banda Nord de la línia de ferrocarril Barcelona-Granollers.

Títol: Carrer d’Espronceda. Any: 1927. Autor: Comisión de Ensanche. Font: Memoria de la Comisión de Ensanche. Ajuntament de Barcelona. Arxiu Històric del Col·legi d’Arquitectes de Catalunya

Títol: Plànol d’enllumenat de l’Eixample amb jerarquització de carrers. Any: 1928. Autor: Comisión de Ensanche. Font: Memoria de la Comisión de Ensanche. Ajuntament de Barcelona. Arxiu Històric del Col·legi d’Arquitectes de Catalunya

PLA Pla Macià. 1932.

“En aquest exercici, Le Corbusier (1887-1965) i els arquitectes locals liderats per Josep-Lluís Sert (1902-1983) donen forma a la seva proposta amb el suport de diversos elements urbans de la ciutat que ja existia als quals atorguen un rang protagonista.

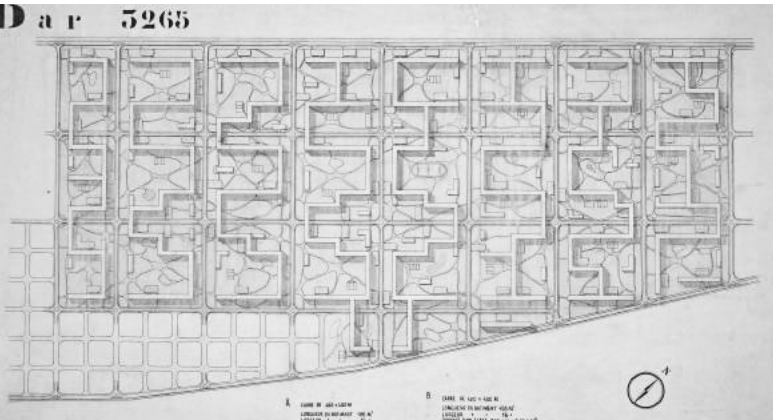
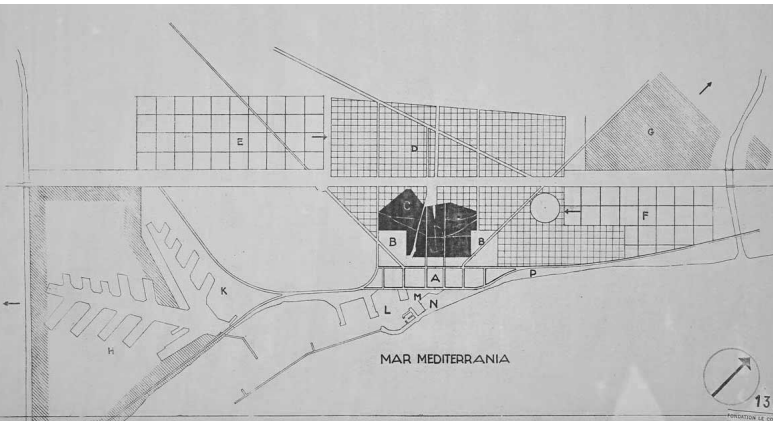
La Gran Via va ser un d'aquests elements. Convertida en eix lineal de la nova ciutat, la via traçada per Cerdà es projecta prolongada fins a Montgat pel nord i fins a Castelldefels pel sud com a nexa estructurador d'una nova dimensió de la ciutat organitzada per funcions especialitzades i estesa potencialment vers una interpretació de les possibilitats de tot el pla costaner.

I la quadrícula Cerdà va ser un altre element fonamental que en la seva proposta pren protagonisme. La racionalitat del seu plantejament devia resultar coherent a les regles d'una composició urbana depuradament funcional. Ara bé, la percepció d'una nova escala per a la ciutat, més gran i necessitada de més velocitat, condueix a reinterpretar la trama per a estendre-la encara més i convertir-la en sòlida raó del teixit urbà central.

La trama de gairebé 400 x 400 m, que correspon a 3 x 3 manques de l'Eixample Cerdà, es converteix en pauta viària principal del projecte en ambdós costats de l'eix segons la Gran Via ampliada. La intensitat de carrers i manques de l'Eixample construït es fa compatible amb l'extensió de la pauta reticular a nous territoris, per bé que obeeix a una concepció renovada de l'edificació, més higiènica, i els espais lliures en el teixit de la nova ciutat funcional.

Així, les innovacions funcionalistes van ratificar el sentit i la coherència de l'Eixample Cerdà i el van convertir en nusos fonamentals de la seva proposta per a renovar Barcelona, el qual arribà a rebre fins i tot un protagonisme actualitzat segons pautes noves.”¹

¹ Cerdà i la Barcelona del futur. Realitat versus projecte. Diputació de Barcelona i Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Barcelona. 2009.

Títol: Pla Macià. Esquemas interpretativos del Plan Macià. Any: 1932. Autor: GATCPAC.

Títol: Pla Macià. Nuevo trazado de calles de 400x400m. Any: 1932. Autor: GATCPAC.

Fig.4. Títol: GATCPAC Nou traçat de carrers a base d'un mòdul de 400 x 400 m enllaçant amb el Pla Cerdà. Any: 1932. Font: Arxiu Històric del COAC, demarcació de Barcelona.

PLÀNOL División del plano de la ciudad de Barcelona. 1933.

L'any 1923, amb el cop d'Estat de Primo de Rivera, els sindicats van ser proscrits i el catalanisme perseguit, per exemple, L'Aliança va estar de banda de Primo de Rivera i el Nou Casino dels dissidents.

*“Sant Martín de Provençals es el barrio obrero, el pueblo que trabaja y enriquece a la ciudad. Oiréis el brivar potente de las sirenas de las fábricas y veréis los penachos de humo de las chimeneas elevarse al azul”*¹

Durant els anys 20, es van obrir al Poblenou, com a d'altres barris, humils passatges per aixoplugar gent que arribava de fora atreta per les obres del metro i de l'Exposició Internacional. Plens de casetes de planta baixa auto-construïdes en bona part, per exemple, el passatge dels Ciutadans. Molts carrers estaven tallats per alguna fàbrica. Les fàbriques i l'antiga xarxa de petits carrers continuaven tallant els grans carrers projectats per Cerdà.

En temps de guerra, encara s'hi treballava a les fàbriques, per exemple, Can Pona, confeccionava els mocadors que duïen les insígnies de la FAI. Durant els anys 1937 i 1938 hi van haver bombardejos al Poblenou, i molts dormien per exemple a la Torre de les Aigües que els servia com a refugi. Durant els anys de la guerra, els mateixos treballadors portaven les fàbriques i hi van fer millores.

*“Amb el plànol magistral de Martorell, Barcelona va veure per primera vegada que l'Eixample Cerdà no era solament un projecte ambiciós, més o menys valorat per uns o altres, sinó una realitat que, a més d'oferir avantatges quotidians amb els seus carrers amples i les seves cases generoses, aconseguia representar sobre el pla barceloní una estratègia de conjunt d'una repercussió sorprenent. El plànol de Martorell, transformat en una eficaç eina de coneixement, educava l'ull del ciutadà per mostrar amb clarividència la condició d'obra en curs” de l'Eixample i permetia visualitzar la raó i l'oportunitat del que representava millor que qualsevol projecte, i reivindicar el sentit generós i ferm del cànon trobat per Cerdà.”*²

Títol: División del plano de la ciudad de Barcelona. Fragment. Any: 1933. Autor: Vicenç Martorell Portas. Font: IMHB. Escala: 1/5000

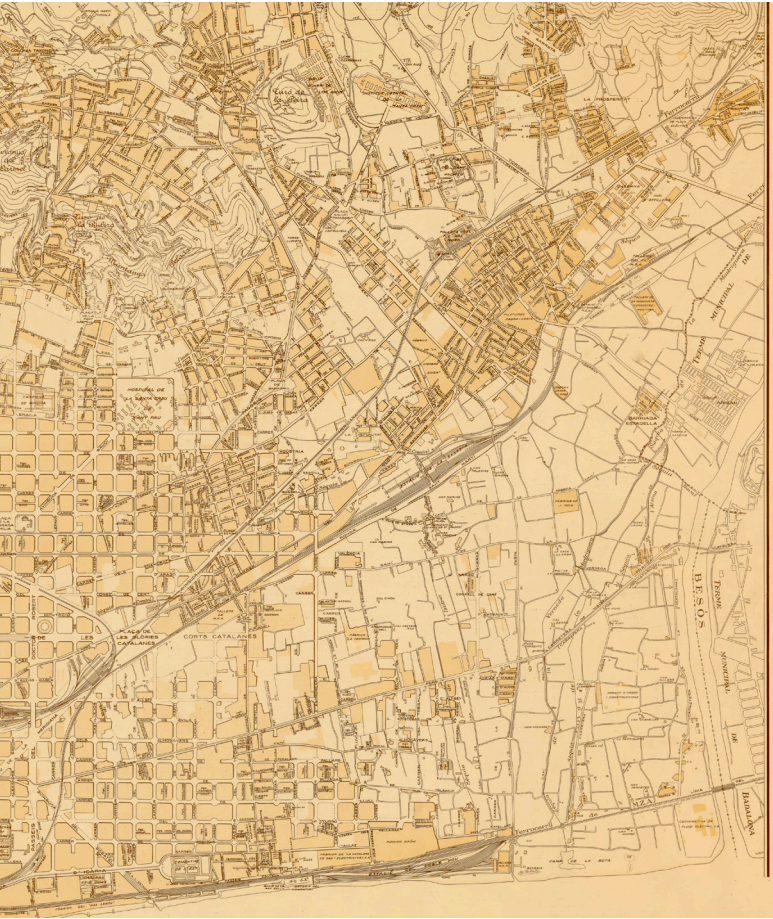
¹ Xavier Benguerel. Publicació *Poblenou*.
² Cerdà i la Barcelona del futur. Realitat versus projecte. Diputació de Barcelona i Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Barcelona. 2009.

PLÀNOL Barcelona. Pla de la ciutat. 1935.

L'any 1935 hi havien dues vies principals que creuaven el riu Besòs amb ponts, la carretera de Mataró i el ferrocarril (la línia de Barcelona-Mataró). Al plànol, destaca la banda est de la riera d'Horta, ja que no hi trobem cap mena de forma de creixement urbà, exceptuant les edificacions aïllades que pengen dels camins, com són algunes masies i fàbriques. A la banda oest de la riera d'Horta i entre el carrer d'Espronceda, la línia de tren de Granollers i l'antic camí de València, destaca en aquest àmbit, el fet de no haver estat executat, encara, l'eixample. Trobem edificacions al llarg de la carretera de Mataró i aquesta continua tenint molta importància, ja que és l'única via que connecta amb l'altra banda del riu Besòs.

Es veu molt clarament com el carrer Espronceda passa per sobre del ferrocarril i és la via principal en sentit vertical que el creua. També el creuen el pont del treball (continuació de l'Acequia de l'Isidret) i la riera d'Horta.

Podríem treure la conclusió, amb aquest plànol, que les vies estructuradores a l'àmbit de Sant Martí, eren la carretera de Mataró, el carrer d'Espronceda i la riera d'Horta. Per tant, és molt normal que avui dia encara existeixin.

Títol: Barcelona. Pla de la ciutat. Fragment. Any: 1935. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: ICC. Escala: 1/10000

FOTOPLA Fotoplano de Barcelona y sus contornos. 1947.

En clandestinitat, la lluita política del CNT continuava amb aproximadament 1200 afiliats. Els regidors municipals eren tots falangistes i pels voltants de 1939, anaven desapareixent les entitats de caràcter públic, tot i que van quedar algunes societats culturals i d'entreteniment com l'Ateneu Colón o el Casino l'Aliança i als anys 50 ja s'hi feien representacions teatrals (Centre Moral, L'Artesa, Ateneu Colón, Pau i Justícia...), societats esportives (C.D. Júpiter, penya Ciclista Poblenou...) i cinemes (un d'ells a l'àmbit d'estudi, El Provençal (el primer local al costat de l'església del Sagrat Cor, després a Pere IV/Selva de Mar).

Cap als anys 50, les grans fàbriques en crisi, com per exemple Can Folch o Can Saladrigas, van dividir les naus en petits espais que es llogaven. És també el moment en que apareixen petites empreses d'economia submergida. Els industrial ja no viuen al barri, cap als 60 es reconstrueix el sindicalisme de classe amb la implantació clandestina de Comissions Obreres a les grans empreses. I cap als anys 70, comença la crisi del sector tèxtil i es produeixen molts acomiadaments i moltes reivindicacions. Per exemple, l'any 1974 es produeix l'obertura del carrer Pallars que afectava Can Felipa, per aquest motiu, Càtex va acomiadar els 72 obrers que hi treballaven en la nau a enderrocar, al·legant que es tractava d'una millora ciutadana.

Títol: Fotoplano de Barcelona y sus contornos. Fragment. Any: 1947. Autor: C.E.T.F.A. Font: ICC.

FOTOPLA Barcelona. 1949.

Entre els anys 1940 i 1950, les intervencions urbanístiques en aquest àmbit de la ciutat eren l'obertura de carrers tallats per fàbriques i la construcció d'alguns blocs d'habitatge. Quan s'enderroquen algunes fàbriques, desapareixen amb elles antics carrers, passatges i traces.

La platja de la Mar Bella ja no és per als banyes, ara està plena de barraques. Fins als anys 1990, per exemple, la platja de la Mar Bella tenia una gran amplada i hi havia una gran quantitat de bars, els famosos merenderos on a l'estiu les famílies portaven el sopar i allà hi menjaven. Alhora que aquest espai s'anava ocupant pels barraquistes. No és fins a l'any 1990 quan s'erradica totalment el barraquisme. Hi ha qui parla que es passa del barraquisme horitzontal al barraquisme vertical, ja que els nous polígons on s'hi allotjaven els antics barraquistes manquen d'infraestructures i dels serveis públics imprescindibles. L'augment de població no va acompanyat d'un creixement paral·lel de l'oferta pública.

Títol: Barcelona. Fragment. Any: 1949. Autor: C.E.T.F.A.

PLA **Pla Comarcal de Barcelona**
Data d'aprovació: 1953

El Pla Comarcal es va realitzar de forma autònoma per municipis a partir dels “Plans Parciais”. El Pla Comarcal com a eina de zonificació amb criteris de zonificació funcional, així, cada municipi pot gaudir de gairebé totes les zones.

Contra els cinturons de ronda, viari i ferroviari que desde Jaussely es portaven a terme, ara es potencien els eixos d'accés que connecten amb les carreteres exteriors, ja que sorgeix la necessitat de vincular les àrees exteriors, on es desenvolupa el creixement residencial i industrial. S'hi diferencien tres zones, la industrial, la residencial urbana i els parcs o zones esportives i d'esplai (els actuals sistemes).

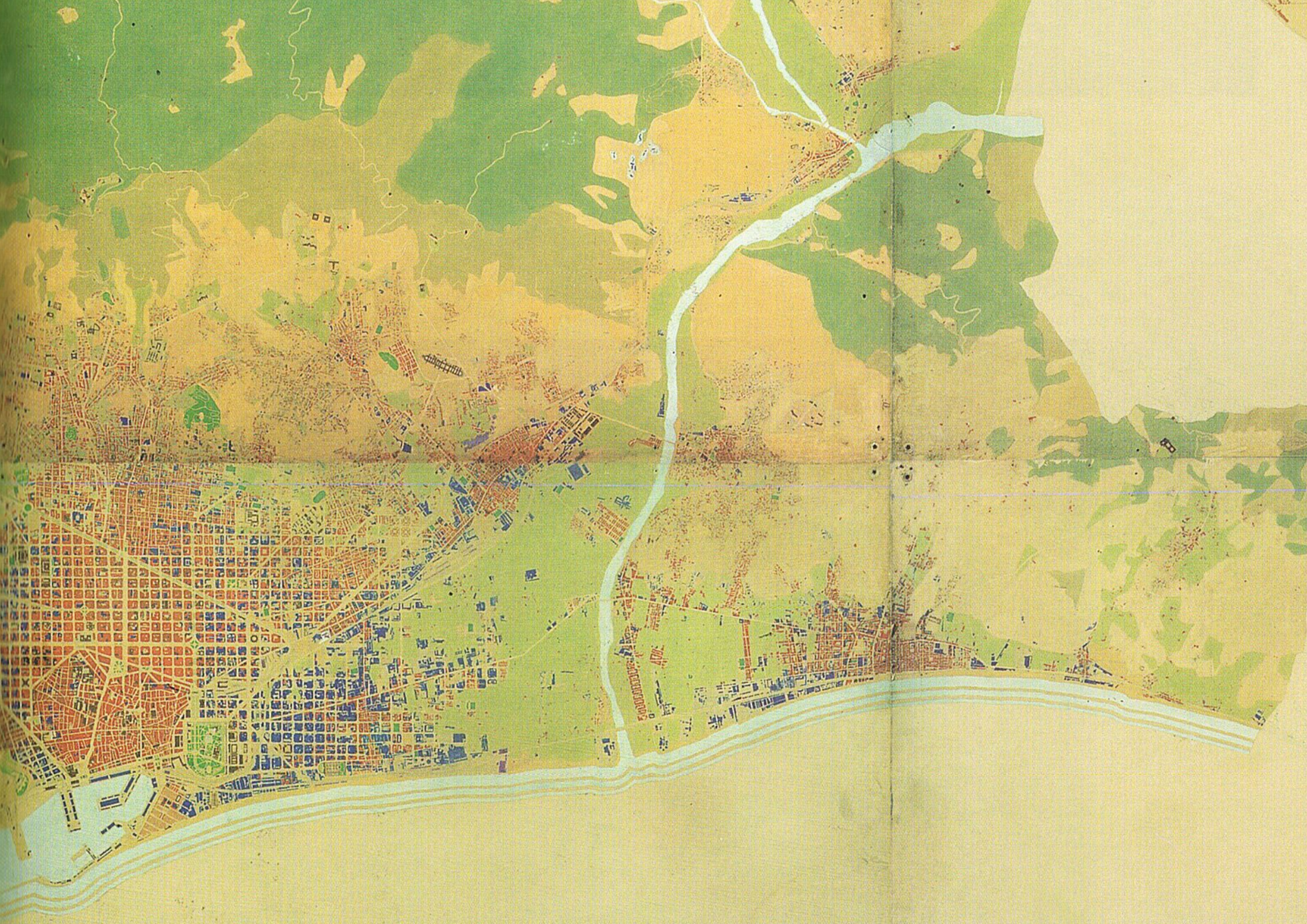
A la memòria del pla s'assenyala: *“En el pla s'estudien els límits del creixement urbà de forma nuclear, evitant l'extensió il·limitada de la metròpoli i la seva absorció dels pobles satèl·lits, els quals, al contrari, s'hauran de desenvolupar com a nuclis independents amb caràcter propi”*

Es pot dir, que el Pla Comarcal, a l'estar basat en criteris de zonificació funcional, trenca amb la mixtura d'usos clàssica del Poblenou.

Títol: Zonas del Plan de Ordenación de Barcelona. Fragment. Autor: Comissió d'urbanisme. Any: 1953. Font: Ajuntament de Barcelona. Escala: 1/10000

Fig 5. Títol: Pla Comarcal de Barcelona. Any: 1953. Font: Manuel de Torres i Capell. “La formació de la urbanística metropolitana. L'urbanisme de la diversitat”. Barcelona. 1999. Àrea Metropolitana de Barcelona. Mancomunitat de municipis.

PROJECTE Obertura carrer de Guipúscoa. 1951-1958.

Títol: Plano de la ciudad de Barcelona. Fragment. Any: 1958. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: ICC. Escala: 1/10000

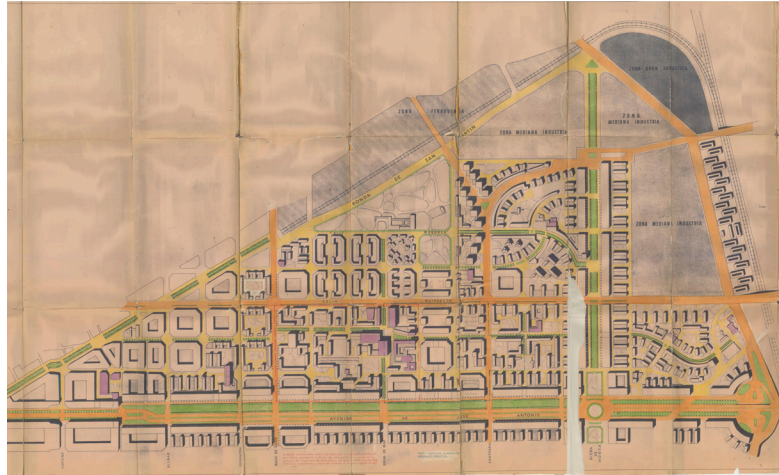

FOTOPLA Fotopla de Barcelona. 1958.

Títol: Fotopla de Barcelona. Any: 1958. Font: bcn.cat

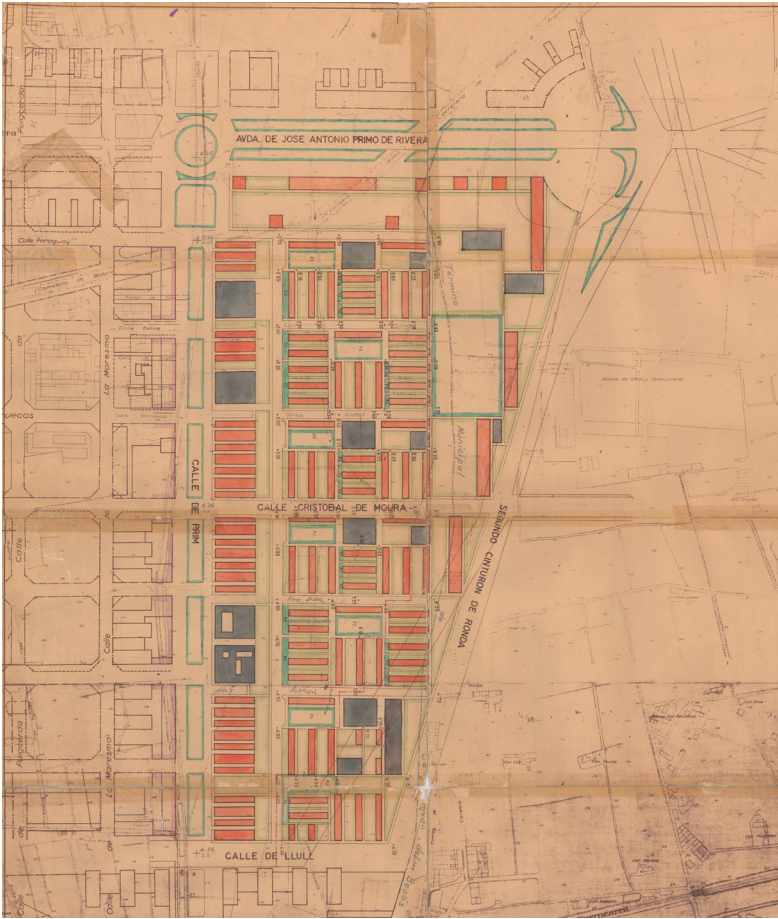
PLA Plan Parcial de Ordenación de la zona de levante, en el sector comprendido entre la avenida de Jose Antonio Primo de Rivera, Ronda de San Martin y línea de F.C. de enlace Besós. Data d'aprovació: 24 de març de 1956

Títol: Plan Parcial de Ordenación de la zona de levante, en el sector comprendido entre la avenida de Jose Antonio Primo de Rivera, Ronda de San Martin y línea del F.C. de enlace Besós. Any: 1956. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: bcn.cat. Codi pla: SM223. Escala: 1/2000

PLA Plan Parcial “Poblado Sudoeste del Besós”. Data d'aprovació: 12 de maig de 1959

Títol: Plan Parcial del “Poblado Sudoeste del Besós”. Alineaciones y rasantes. Fragment. Any: 1959. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: bcn.cat. Codi pla: SM232. Escala: 1/2000

**PLA Plan Parcial de ordenación, rectificado, de la zona de levante y su ampliación (sector sur).
Data d’aprovació: 24 de març de 1961**

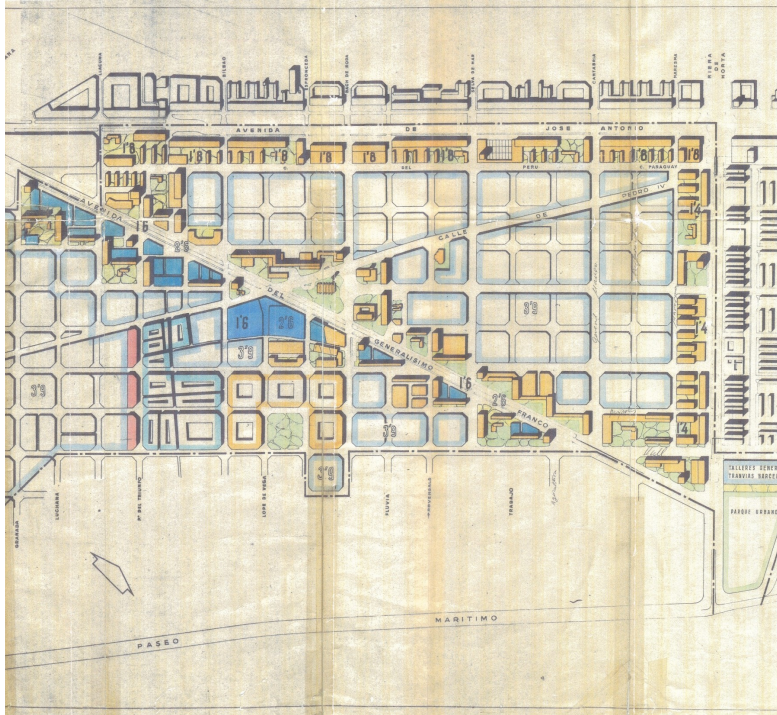
Un estudi realitzat l’any 1971 assenyala que s’ha multiplicat per 1,8 la densitat global prevista pel Pla Comarcal de 1953.

Aquest augment de densitat, no va anar acompanyat de les infraestructures i serveis que es requereixen, és a dir, es van edificar les zones edificables d’habitatge i les reserves de sòl per a equipaments es van deixar sense edificar.

Al Pla de Llevant, es mantenen les illes d’eixample però a l’exterior de les tres vies principals (Gran Via, Diagonal i Rambla de Prim), ja que les edificacions segueixen aquestes vies principals, edificis de vora.

“Passem d’una política de repressió de retorn als llocs d’origen que es va d’alguna manera aminorant per passar després a una política en que els barraquistes personalment no se’ls considera malament però el que sí que se’ls considera malament és el lloc on viuen, que són llocs molt estratègics per a la ciutat. I aquí seria per a mi, la etapa aquesta de la dècada dels 60, en el qual se’ls envia ja a l’extrarradi i a polígons. En lloc de fer-los els pisos al mateix lloc, que hauria sigut una alternativa, o una part dels pisos al mateix lloc, es programen pisos, es programen els polígons a la periferia amb preus relativament baix, a on es reubicaran els barraquistes que gairebé en tots els casos han de pagar el pis que reben”¹

¹ Mercè Tatjer. Entrevista “*Els anys del barraqisme a Barcelona*”. Ens explica com es trasllada la gent que viu a les barraques cap als polígons.

Títol: Plan Parcial de ordenación, rectificado, de la zona de levante y su ampliación (sector sur) . Zonificación que se produce y coeficientes de edificabilidad. Fragment. Any: 1960. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: ben.cat. Codi pla: SM243. Escala: 1/5000

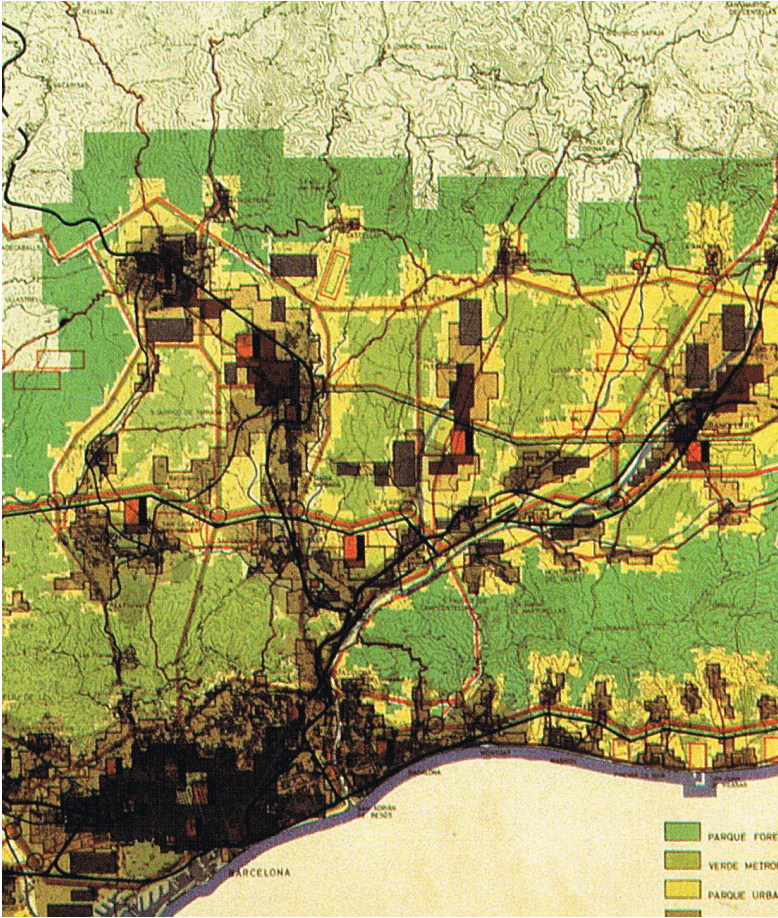
PLA Plan Director del Área Metropolitana de Barcelona. 1966.

El Pla Comarcal de 1953, es basava en un model territorial relativament tancat, limitat amb les relacions territorials. Per això, sorgeix el Pla Director de l’Àrea Metropolitana de Barcelona l’any 1966, plantejant un nou àmbit, l’àrea metropolitana.

Es va dur a terme un creixement massa accelerat de les corones exteriors i això va implicar una manca d’urbanització i serveis (paviments, clavegueram, habitatges, equipaments...).

Ara, l’objectiu era controlar el creixement desequilibrat en la relació habitatge-indústria-comunicacions, en la relació àrees residencials-equipaments, i en la relació més general d’àrees urbanes-espais lliures intersticials.

L’any 1970, es va produir la crisi econòmica i el 1980, la crisi del tèxtil, aquestes crisis van fer que anés desapareixent el teixit industrial a Sant Martí general al s. XIX. Tot i que, els sectors de les arts gràfiques, els plàstics i la bijuteria es van mantenir a la zona, tot i que en un entorn ja desarticulat, on les empreses de transports i els magatzems anaven ocupant part dels edificis que deixaven lliures les indústries que es traslladaven.

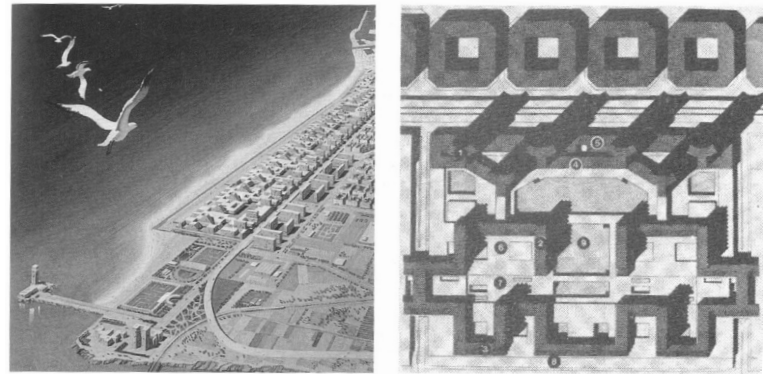
Títol: Plan Director del Área Metropolitana de Barcelona. Fragment. Any: 1966. Font: Memòria del pla

PLA Plan de la Ribera. 1966.

Una superfície d’àmbit de 225 hectàries, de les que Renfe disposava de 40. Amb el lema publicitari de “*Barcelona, una ciutat que no pot seguir vivint d’esquenes al mar*” van realitzar un projecte que volia erradicar la població del front marítim desde la Barceloneta fins al Besós. Les grans indústries del sector estaven relocalitzant les seves catories fora de Barcelona i volien aconseguir la màxima plusvàlua amb el vell emplaçament.

El projecte de La Ribera S.A. es tramita com a plan del “sector marítim oriental” i rep la oposició frontal de més de 9000 impugnacions. Les associacions de veïns i els col·legis professionals creen un front comú i inclús realitzen un “concurs d’idees” alternatives al projecte oficial. El resultat del concurs va aconseguir detendre la força remodeladora i el sector serà reorientat vint anys més tard amb els projectes de recuperació de les platges i el desenvolupament olímpic.

Es parteix d’un raonament semblant al del Pla Macià dels anys trenta. Hi és important la delimitació de macroilles, que relacionen el barri amb la trama urbana i serveixen de base de composició d’uns conjunts de blocs molt integrats. En cada illa hi havia una plataforma que servia de base d’interrelació de tots els edificis. Sobre aquesta plataforma elevada es projectaven uns blocs d’habitatges de formes molt més lliures que els tradicionals. Les noves superilles tenien una dimensió molt més gran que les del Pla Cerdà. Tenien 500x500 m i agrupaven 4 illes tradicionals per cada costat, és a dir, vuit illes Cerdà. Però més que la dimensió hi era important la superposició de funcions sobre un mateix territori. La base elevada, o sòl artificial, sobre el qual s’organitzaven les superilles, es justificava per aconseguir un nivell més baix elevat que mermetia dominar la vista des del mar i, alhora, aconseguir més llibertat de moviments i de composició, sense condicionants del trànsit i l’aparcament.

Títol: Plan de la Robera. Any: 1966. Autor: Antoni Bonet i Castellana. Font 1: Bonet 1913-1989. COAC. Font 2: LUB.

Informació extreta dels llibres:

Manuel de Torres i Capell. “*La formació de la urbanística metropolitana. L’urbanisme de la diversitat*”. Barcelona. 1999. Àrea Metropolitana de Barcelona. Mancomunitat de municipis.

Joan Busquets “*Barcelona, la construcción urbanística de una ciudad compacta*” .2004. Ediciones del Serval.

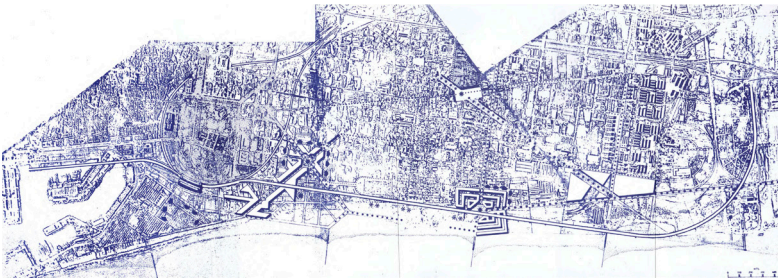
PLA Contrapla de la ribera Oriental. 1972.

Es va redactar com a crítica del Pla de la Ribera d’Antoni Bonet.

“*És més una proposta de mètode que no pas un projecte pròpiament dit. Es basa en una lectura històrica del territori objecte del concurs i en la hipòtesi de l’existència d’un model general de creixement propi de la zona. Així doncs, la proposta no és tant un disseny concret com unes indicacions de procés. La lectura del territori es basa en la delimitació de nou tipus d’organització de l’espai o relacions tipologia-morfologia:*

- 1) Les alineacions i parcel·lacions i edificacions urbanes basades en la continuïtat del carrer, com el Poblenou i la Barceloneta.
- 2) Edificacions industrials recolzades en antics camins agrícoles.
- 3) Parcel·lacions rurals consolidades per l’edificació, com, per exemple, l’antic camí de França, o de Pere IV.
- 4) Parcel·lacions i edificacions urbanes que respecten la trama Cerdà, i que inclouen els característics blocs d’habitatges d’aquesta trama.
- 5) Parcel·lació i tipologia d’edificació nova resultant de la reforma de vies, com, per exemple, el passeig Nacional.
- 6) Parcel·lacions i edificacions tipus barraques.
- 7) Urbanitzacions marginals, com, per exemple, la Mina i la Catalana.
- 8) Ordenacions i superilles residencials, com, per exemple, el polígon del Besòs.

L’ordenació urbanística no es basa només en la definició i adaptació d’un model, sinó en la intervenció en el procés urbà, respectant la continuïtat d’alguns elements o característiques dels teixits, i modificant la resta. Per això es diferencien clarament els elements de contunuitat o permanents, i els variables a través del projecte o la simple normativa. S’hi defineixen tres tipus de processos: El procés d’ordenació, és a dir, processos que s’instrumenten per via normativa, processos de qualificació i els processos d’estructuració. La filosofia que guiava la proposta era de continuïtat de les classes populars en la zona, amb el consegüent manteniment de l’estructura morfològica i la intervenció puntual o estratègica. Continuïtat que havia d’anar acompanyada d’un millorament de l’accessibilitat.”¹

¹Manuel de Torres i Capell. “*La formació de la urbanística metropolitana. L’urbanisme de la diversitat*”. Barcelona. 1999. Àrea Metropolitana de Barcelona. Mancomunitat de municipis.

Títol: Proposta de la Ribera Oriental. Proposta urbanística. Any: 1972. Autor: LUB. Font: M.de Solà Morales, J. Busquets, M.Domingo, A.Font, J.L. Gómez Ordóñez. “*Barcelona. Remodelación capitalista o desarrollo urbano en el sector de la Ribera Oriental*”. 1974. Barcelona. Gustau Gili.

FOTOPLA Barcelona “Vertical”. 1975.

Desde la crisi, als anys 60, es va verificar que l’espai urbà que ocupava la indústria ja no estava a la perifèria i que s’havia produït un gran creixement del teixit residencial a la zona (Sant Martí). Així, arriba el moment en que la indústria queda obsoleta dins de la ciutat i el sòl que ocupaven les indústries ara té un gran valor a mercat del sòl.

La crisi dels anys 70, fa perdre a l’àrea de Barcelona un 18% dels llocs de treball en menys de tres anys, així, les noves activitats van sorgint, principalment, les activitats del sector terciari.

Títol: Fotopla Barcelona “Vertical”. Any: 1975. Autor: SACE. Font: ICC.

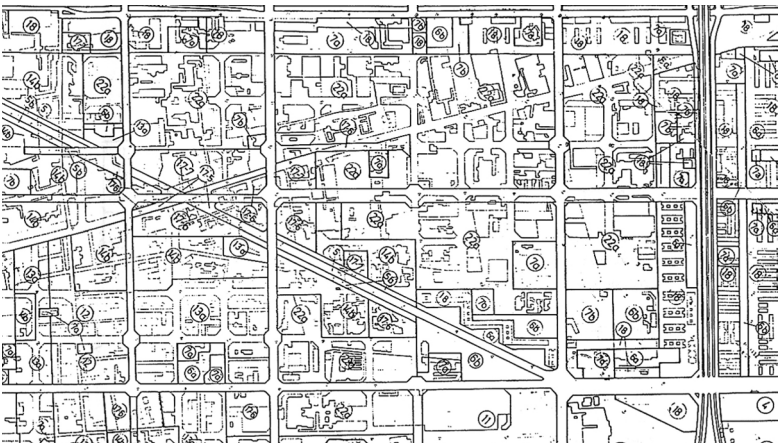
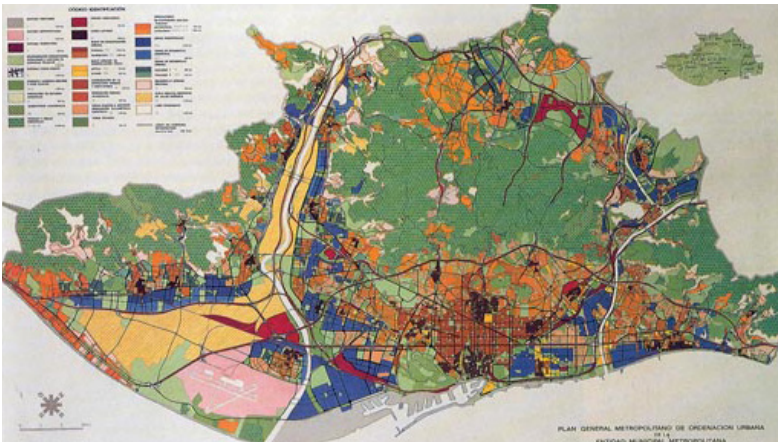

PLA Pla General Metropolità.
Data d’aprovació: 14 de juliol de 1976

L’any 1975 s’aproba la nova Llei del Sòl. El Pla General Metropolità passa a organitzar el territori a partir de dos conceptes: els sistemes o espais de clara vocació pública o colectiva i les zones destinades a la utilització privada. Dins d’aquesta clara definició s’introdueixen noves categories operatives: per un lloc la fixació dels equipaments -com part dels sistemes- es precisa com reserva del sòl, però el seu destí i la seva arquitectura es poden especificar més endavant; per l’altra, la zonificació es desvincula del ús, o del sistema edificatori i s’estableixen diferents “processos urbans” - en densificació, en remodelació...- que resultaran més ajustades a la dinàmica urbanística, tam i com havien sigut detectats al estudis analítics previs.

El PGM va recollir la zonificació prevista pel Pla Comarcal i va mantenir l’ús industrial en aquest àmbit i l’ús ferroviari en el litoral, introduint àrees de remodelació destinades majoritàriament a l’habitatge i al reequipament dels teixits urbans veïns, amb una important superfície de sòl destinada a equipaments i zones verdes.

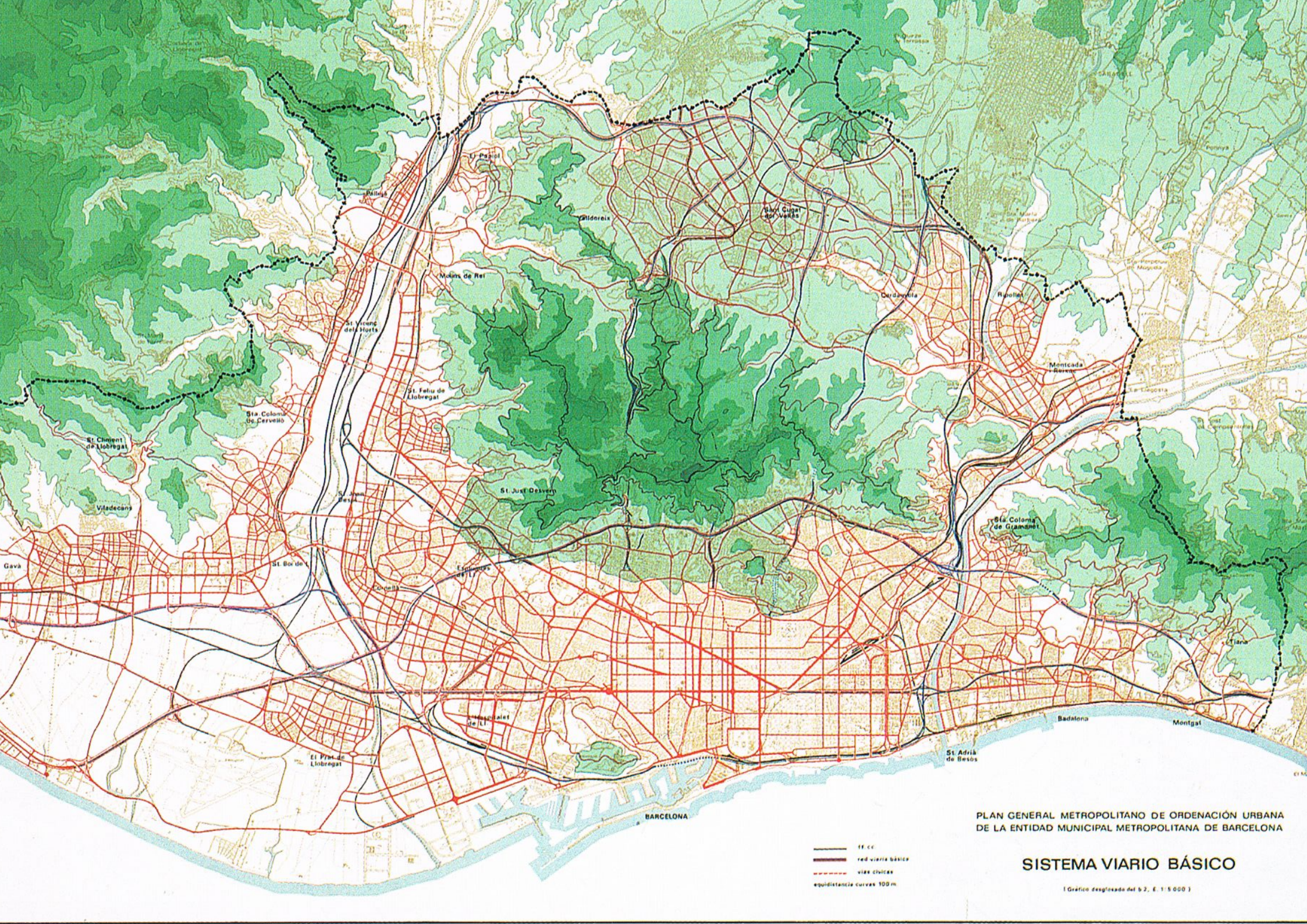
El PGM defineix la vialitat bàsica, la vialitat local correspon al Pla Comarcal del 1953, i són els ajuntaments qui elaboren els plànols detallats a 1/2000.

Títol: Usos del sòl proposats pel PGM. Any: 1976. Font: Comissió d’Urbanisme de Barcelona, Corporació Metropolitana de Barcelona. Escala: 1/50000

Títol: Vialitat bàsica. Escala: 1/2000

Fig. 6. Títol: Sistema viari bàsic. Any: 1976. Font: Pla General Metropolità de Barcelona. Sistema viari bàsic. Escala: 1/50000

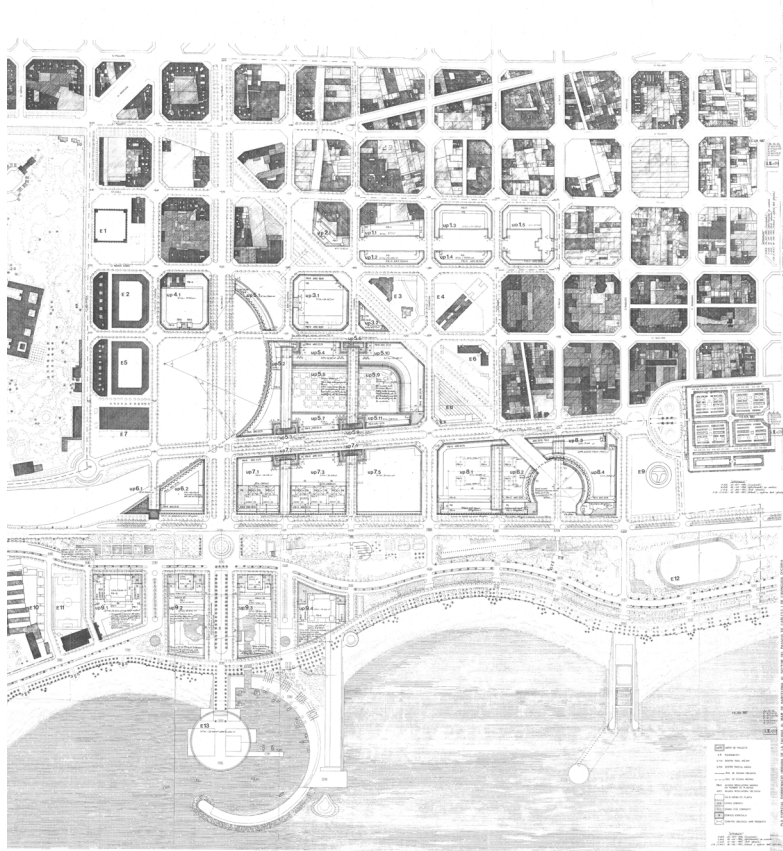

FOTOPLA Fotopla Barcelona. 1986.

Títol: Fotopla de Barcelona. Fragment. Any: 1986. Font: bcn.cat

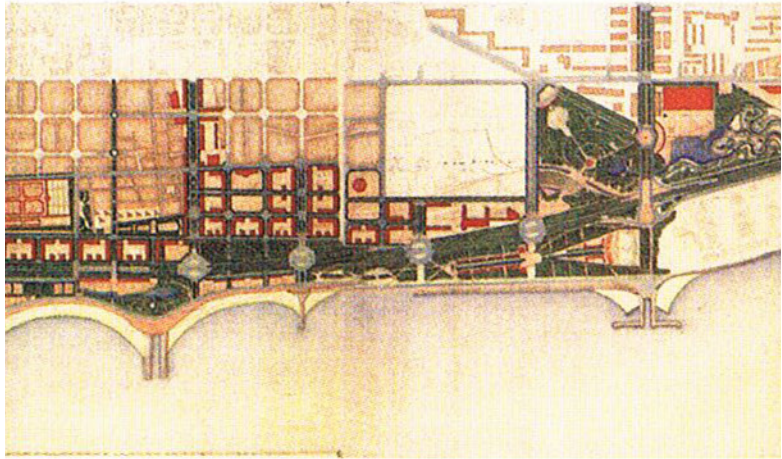
PLA La Villa Olímpica: Pla Especial d'Ordenació urbana de la façana al mar de Barcelona al sector del passeig de Carles I i de l'avinguda d'Icària. Data d'aprovació: 26 de juny de 1986

Títol: Pla Especial d'Ordenació urbana de la façana al mar de Barcelona al sector del passeig de Carles I i de l'avinguda d'Icària. Autor: Oriol Bohigas, Josep Martorell, David Mackay i Albert Puigdomènech arquitectes. Any: 1986. Font: bcn.cat. Codi pla: SM371

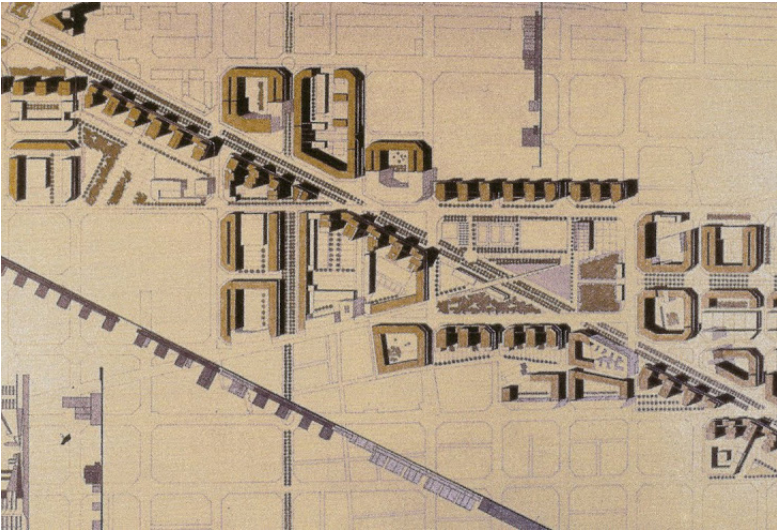

PLA Pla de costes. 1987.

Títol: Corporació Metropolitana de Barcelona. Pla de Costes. Fragment. Any: 1987. Font: Arxiu mancomunat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

PLA Pla Especial de reforma interior del sector Diagonal-Poble Nou.
Primera aprovació inicial: 1989

Títol: Pla Especial de reforma interior del sector Diagonal-Poble Nou. Any: 1992. Autor: CCRS Arquitectes. Font: Cartas Urbanas nº11.

Fig. 7: L'obertura de l'avinguda Diagonal al mar. Fotografia aèria. Font: "22@: 10 anys de transformació urbana"

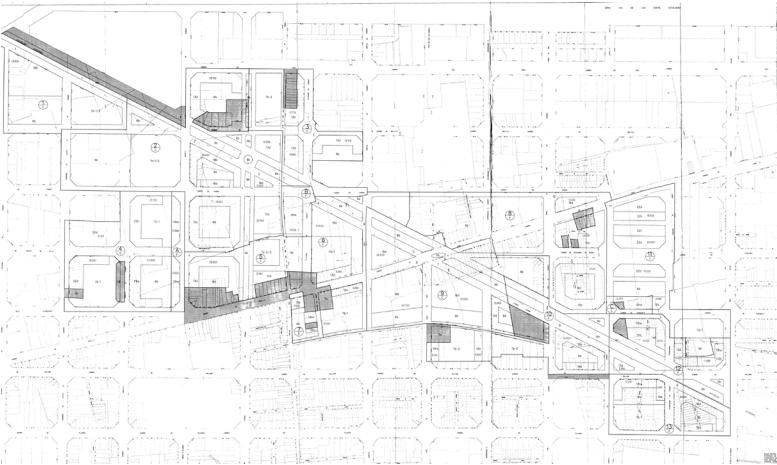
**PLA Pla Especial de reforma interior del sector
Diagonal-Poble Nou.
Data d’aprovació definitiva: 28 d’abril de 1993**

Segons Joaquim Sabaté i Manuel Tironi, als estudis previs del Pla Diagonal-Poblenou, es van plantejar tres objectius principals:

- 1) Continuació de l’avinguda fins al mar. Convertint-la en un focus d’activitats.
- 2) Sanejament i remodelació del teixit travessat, completant la malla Cerdà, fent permeable el barri i restablint vincles amb la ciutat central. Almenys un terç del sostre total ha de ser habitatge públic, així s’afavoreix la re-localització dels residents i mantenint en el possible les traces i elements d’interés preexistents.
- 3) Ordenar i garantir les condicions de coexistència d’habitatges i d’activitats productives existents, intentant mantenir les indústries petites. Garantir la continuïtat de la mixticitat del barri.

Al final, la proposta executada va introduir moltes modificacions, el parc central es redueix, l’avinguda Diagonal la travessa completament i fa disminuir la proporció d’espais lliures i la quantitat de sòl industrial.

El canvi més substancial, aquell que provoca que l’equip redactó renunciï radica al objectius socials de la promoció i al model de gestió. Les operacions d’habitatge social inicialment previstes, desapareixen.

Títol: Pla Especial de reforma interior del sector Diagonal-Poble Nou. Any: 1992.
Font: ben.cat. Codi pla: SM396

Informació extreta de l'article:

“Globalización y estrategias urbanísticas: un balance del desarrollo reciente de Barcelona” Joaquim Sabaté i Manuel Tironi. Cuaderno urbano 7, espacio, cultura, sociedad.

FOTOPLA Barcelona . 1994.

Sobre el Pla de Costes del 1987, la força de la geografia havia de ser decisiva, fins i tot, per sobre de la lògica generalitzadora del PGM. També es tractava d’un pla que fàcilment hauria avançat algun dels aspectes dels projectes intermedis, relacionant un tema local amb l’estructura general de l’àrea metropolitana. Reordenava els més de 40 km de la costa metropolitana intervenint sobre l’aigua, el medi ambient, el verd, les infraestructures generals i locals, i la urbanització de gra més menut.

L’any 1997, comencen les obres de Diagonal-Mar: una extensa zona residencial on s’ubicarà una gran superfície comercial, habitatges i un parc, que substituirà a foneries, naus industrials i tallers ferroviaris obsolets.

Les bones expectatives lucratives gràcies a la requalificació de terrenys industrials del barri, atreu promotors i especuladors que intenten pendre posicions ocmprant sòl susceptible de ser requalificat.

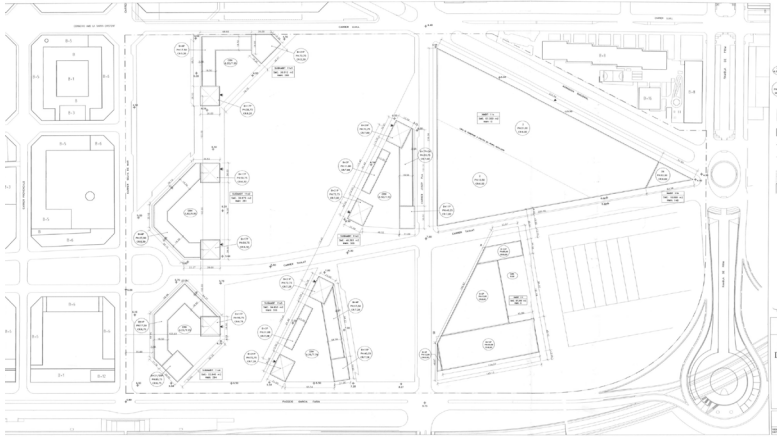
Obertura i prolongació de la Diagonal, desde Glòries fins al mar i a la Rambla en el seu nou tram entre la Gran Via i Pere IV, suposa l’aparició d’un nou paisatge visual i residencial.

La incidència dels Jocs Olímpics del 1992 a la línia Litoral van ser l’increment de terrent guanyat al mar i la creació de platges, aixecament línia ferroviària, desmantellament de les grans indústries, reconducció del desguàs cap a la depuradors i la construcció de la Ronda Litoral. Es posa fi, així a l’aïllament del Poblenou, va quedar connectat amb la resta de la ciutat i en contacte directe amb el mar.

Títol: Fotopla de Barcelona. Fragment. Any: 1994. Font: bcn.cat

PLA
Pla Parcial Diagonal Mar.
Data d'aprovació definitiva: 16 de febrer de 2001

Títol: Pla Parcial Diagonal Mar Any: 1998. Autor: TDA Arquitectura. Font: bcn.cat

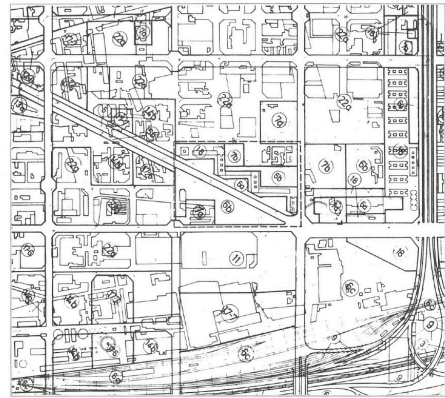
PLA
Pla Especial d'Ordenació dels equipaments de
l'illa delimitada pels carrers Pallars, Puigcerdà,
Pujades i Josep Pla.
Data d'aprovació: 20 de gener de 1999

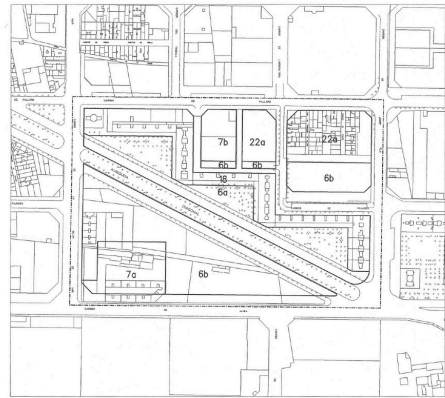
Títol: Pla Especial d'Ordenació dels equipaments de l'illa delimitada pels carrers Pallars, Puigcerdà, Pujades i Josep Pla. Any: 1998. Autor: P.Pleguezuelos i M. Salesa arquitectes. Font: bcn.cat. Codi pla: B100229

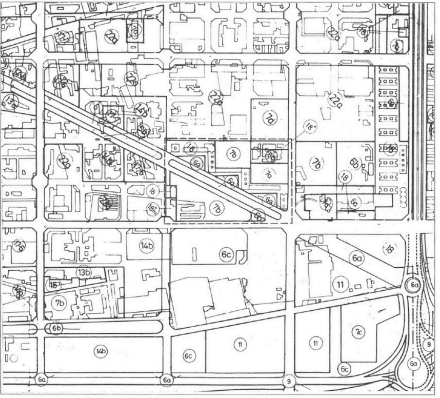
PLA
Modificació del Pla General Metropolità al sector
Diagonal-Mar.
Text refós: 04 de maig de 1999

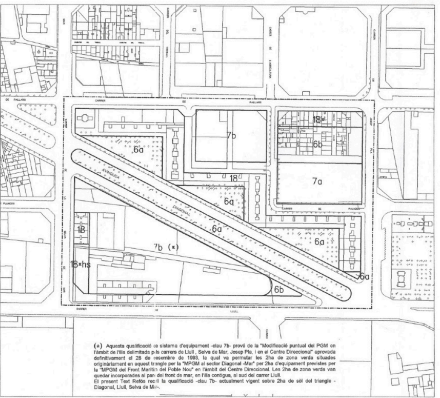
PGM-76 PLANOL B.2 1:5000

TRANSCRIPCIÓ PGM-76 1:2000

PGM MODIFICAT PLANOL B.2 1:5000

PGM MODIFICAT 1:2000

Títol: Modificació del Pla General Metropolità al sector Diagonal-Mar. Any: 1998. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: bcn.cat. Codi pla: SM399

PLA **MPGM per a la renovació de les àrees industrials de Poble Nou, districte d’activitats 22@BCN de Barcelona.**
Data d’aprovació: 27 de juliol de 2000

Els principals aspectes sobre el quals incideix, són:

- 1) La creació d’una nova zona urbanística 22@:
 - Activitats @, activitats emergents relacionades amb el sector de les tecnologies de la informació i les comunicacions, i amb la investigació, el disseny, la cultura i el coneixement.
 - Limitació de les activitats industrials, amb l’exclusió de les contaminants, molestes o perilloses, o les simplement incompatibles amb l’habitatge.
 - Ampliació del ventall d’usos admesos a tots aquells que de forma general s’admetien en altres zones de la ciutat, si bé molts d’ells amb limitacions i condicionats al desenvolupament d’una operació de transformació.
 - Habitatge. S’admetia l’habitatge limitat a determinades circumstàncies: els habitatges existents, els inclosos en fronts consolidats, els que resultessin d’operacions de transformació en una proporció del 10% del seostre i, finalment, els que poguessin sorgir de la reutilització de certs edificis industrials d’interès.
- 2) La creació d’un nou sistema d’equipaments 7@. Potenciar la sinergia entre el món productiu i el de la formació. Activitats de formació i de divulgació de les noves tecnologies i el coneixement, i que també pot incloure activitats productives relacionades amb aquests mateixos camps.
- 3) La millora de l’estructura urbana. La MPGM va proposar enriquir i singularitzar la malla Cerdà que suporta les àrees industrials del Poblenou amb la creació de nous elements d’estructura urbana i la previsió d’àrees estratègiques enteses com a elements dingulars dins el teixit homogeni de la malla Cerdà, de dimensió superior a l’illa, que permetin situar-hi activistats de caràcter central i de gran escala, capaces d’actuar com a elements dinamitzadors del sector. Es van delimitar 6 àmbits a desenvolupar mitjançant plans de reforma interior promoguts per la iniciativa pública (eix Llacuna, Campus Audiovisual, Parc Diagonal, Pujades-Llull (Llevant) , Pujades-Llull (Ponent), Pere IV-Perú.

Títol: Modificació del PGM 22@. Any: 2000. Font: “22@: 10 anys de transformació urbana”

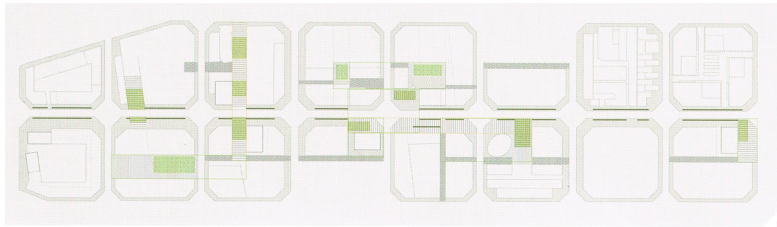
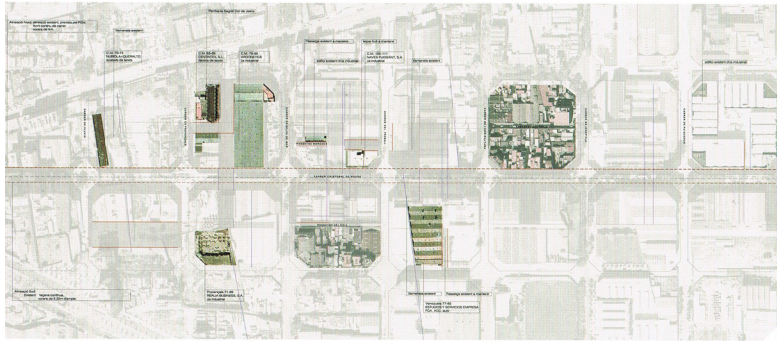
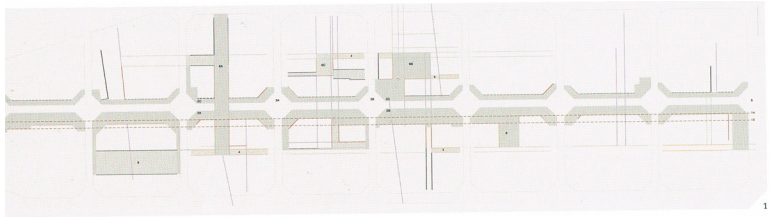
Fig 8: Vista aèrea del sector d’Icària. Any: 1929. Font: AMDSM

PROJECTE Eix Cristòbal de Moura

Ruptura de l’alineació de façana que descobreix les restes fabrils i la intersticialitat dels espais buits. La condició de permeabilitat a l’interior de l’illa amb l’articulació d’un sistema secundari d’espais de mida intermèdia vinculats al carrer. Caràcter cívic de la via.

Posar en relació el carrer amb places i passatges. La vegetació té un paper fonamental en la urbanització, on l’arbrat en trama s’aboca al carrer per interrompre les fileres d’arbres i anunciar i configurar vestibuls d’accés, filtres a l’interior d’illa, afegint un altre front, el vegetal, a les alineacions al carrer.

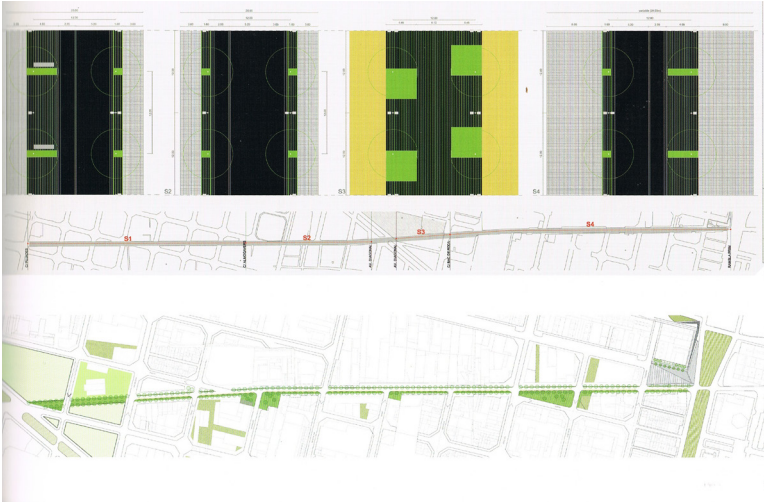
Títol: Eix Cristòbal de Moura. Esquemes de la distribució i relació dels espais lliures amb el carrer Cristòbal de Moura. Autor: Sara Bartumeus Ferré i Anna Renau Permanyer. Font: “22@: 10 anys de transformació urbana”

Informació extreta del llibre: “22@: 10 anys de transformació urbana”

PROJECTE Eix Pere IV

Quatre aspectes clau:

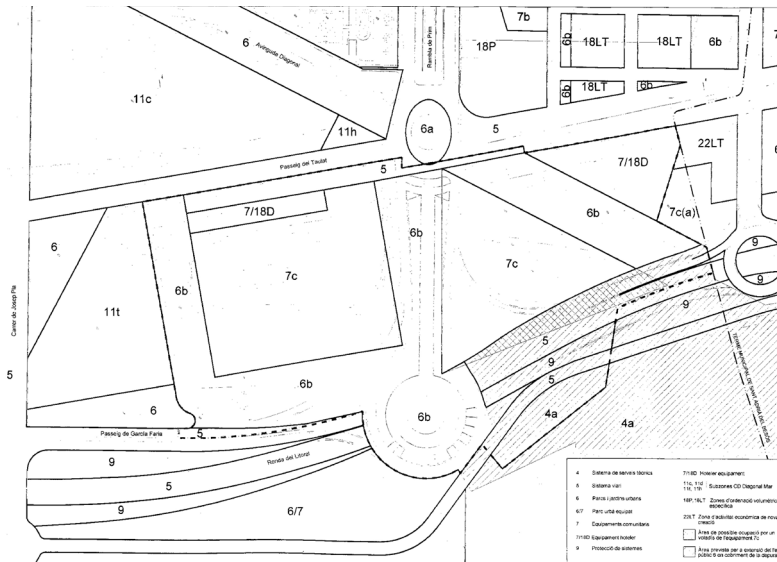
- 1) Potenciar la seva capacitat de concentrar usos singulars, equipaments públics i terciari estratègic.
- 2) Incorporar el carrer dins la nova estructura viària del barri.
- 3) Garantir la seva continuïtat al llarg del traçat amb un tractament unitari de la secció i dels elements d’urbanització.
- 4) Com a nou eix cívic, el carrer ha d’incorporar el traçat del carril bici, que relacionaria el parc de la ciutadella, el Parc Central i la rambla de Prim.

Informació extreta del llibre: “22@: 10 anys de transformació urbana”

Títol: Eix Pere IV. Autor: Carme Ribas, Pere Joan Ravetllat, Olga Tarrasó, Julià Espinàs i Lola Domènech. Font: “22@: 10 anys de transformació urbana”

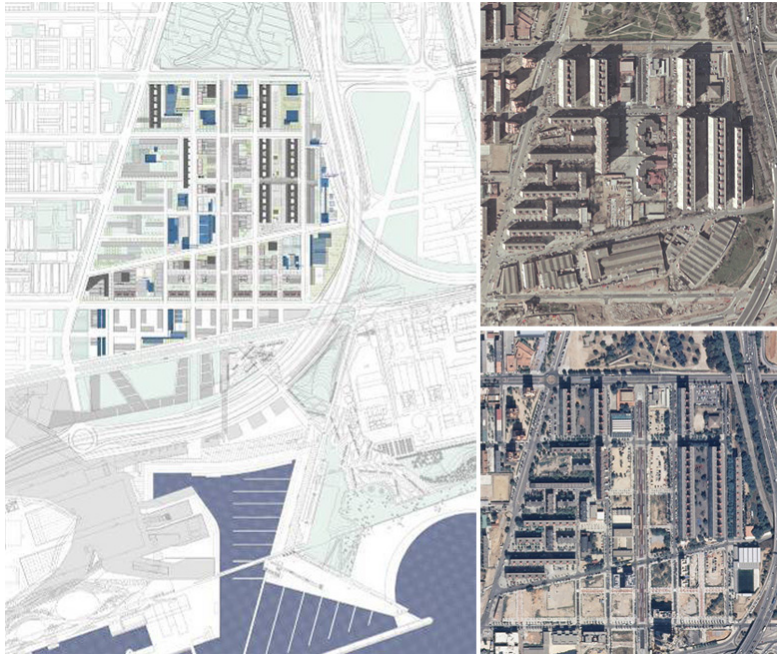
PLA **Pla Especial d'Ordenació de l'àrea principal del Fòrum 2004.**
Data d'aprovació: 20 de juliol de 2001

Títol: Pla Especial d'Ordenació de l'àrea principal del Fòrum 2004. Any: 2001.
Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: bcn.cat. Codi pla: B100401

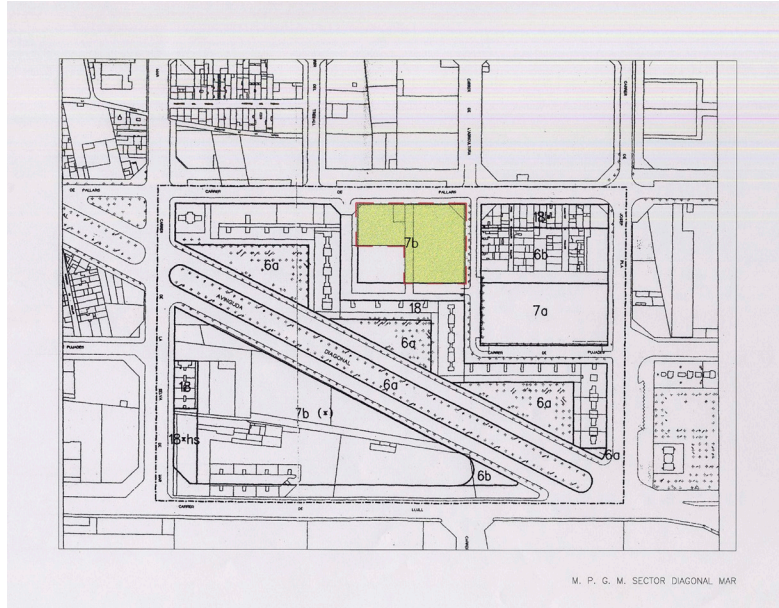

PLA **Pla Especial de reordenació i Millora del barri de la Mina i modificació de PGM.**
Data d'aprovació: Setembre 2002

Títol: Pla Especial de reordenació i Millora del barri de la Mina i modificació de PGM. Any: 2002. Autor: Jorret, Llop, Pastor arquitectes. Font: jorretlloppastor.blogspot.com.es

PLA **Pla Especial Urbanístic per a l'ordenació volumètrica i concreció del tipus d'equipament al carrer Pallars 402-416 i Agricultura 57-65.**
Data d'aprovació: 18 de març de 2005

Títol: Pla Especial Urbanístic per a l'ordenació volumètrica i concreció del tipus d'equipament al carrer Pallars 402-416 i Agricultura 57-65. Any: 2004. Autor: Lluís Badenas Prádanos. Font: bcn.cat. Codi pla: B0711. Escala: 1/2000

PLÀNOL **Parc fluvial Besòs. 2005.**

Títol: Parc fluvial Besòs. Any: 2005. Autor: Consorci Besòs

Fig. 9: Parc fluvial Besòs. Fotografia. Any: 2010. Font: akaneroller.blogspot.com.es

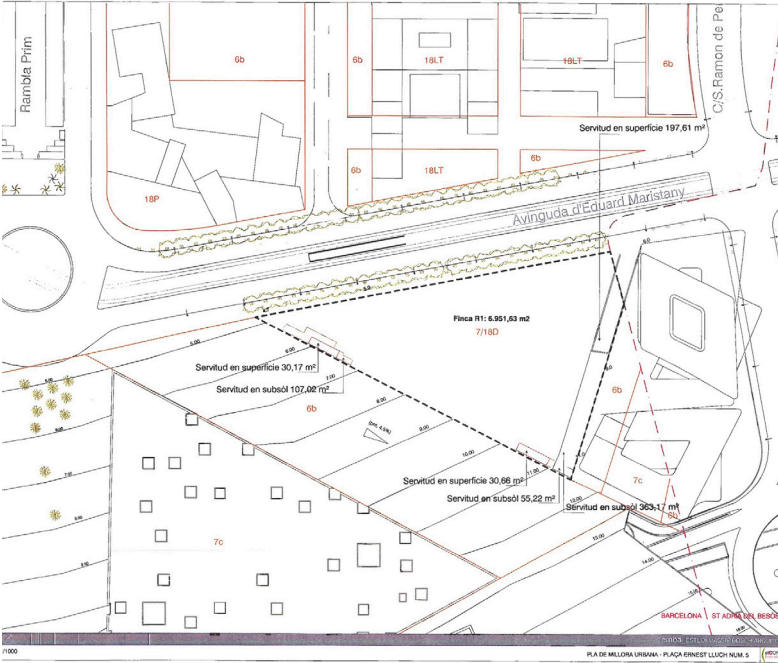

FOTOPLA Barcelona. 2005.

Títol: Fotopla de Barcelona. Any: 2005. Font: ben.cat

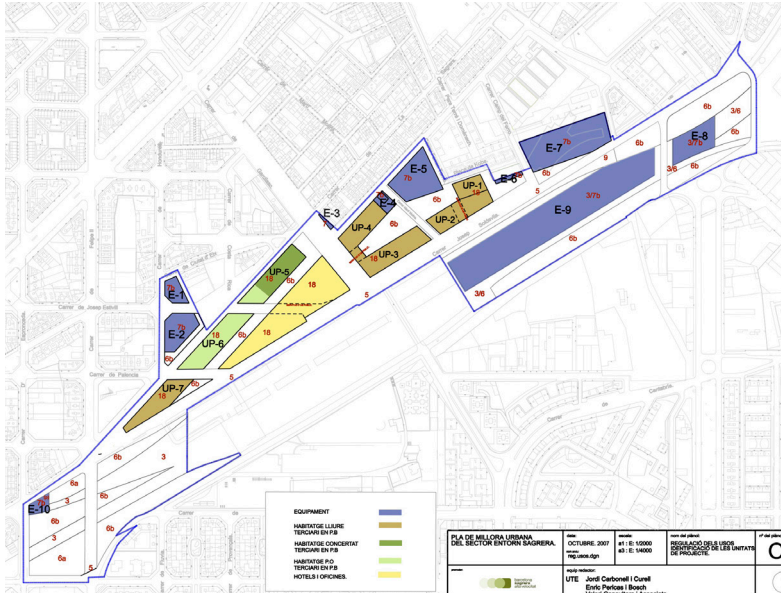
PLA Pla de Millora Urbana per a la ordenació dels terrenys situats a la plaça d'Ernest Lluch núm 5. Data d'aprovació: 20 de juliol de 2007

Títol: Pla de Millora Urbana per a la Ordenació dels terrenys situats a la plaça d'Ernest Lluch núm 5. Any: 2007. Autor: Emba_estudi Massip Bosch arquitectes. Font: ben.cat. Codi pla: B0927

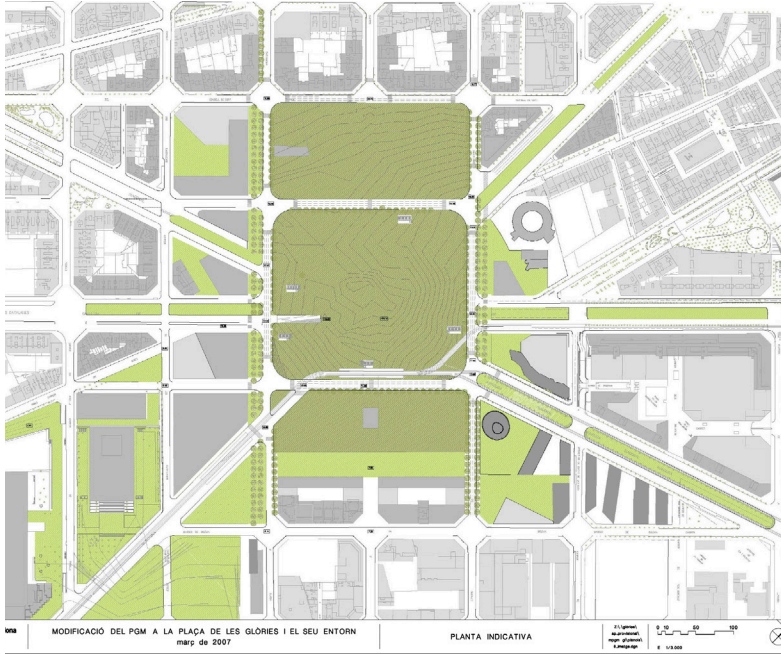
PLA Pla de Millora Urbana del sector entorn Sagrera.
Data d'aprovació: 30 de novembre de 2007

Títol: Pla de Millora Urbana del sector entorn Sagrera. Any: 2007. Autor: Jordi Carbonell, Enric Pericas i Valeri Consultors. Font: ben.cat. Codi pla: B0956. Escala: 1/2000

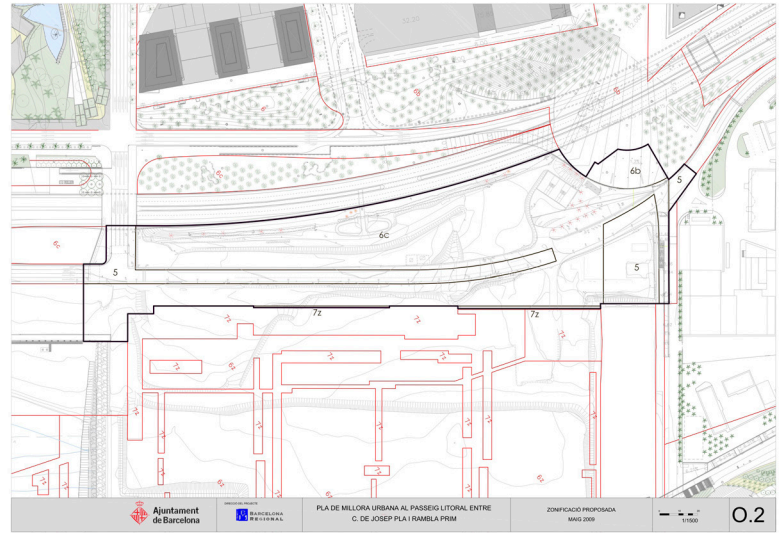
PLA Modificació del PGM a la plaça de les Glòries i el seu entorn.
Data d'aprovació: 28 de desembre de 2007

Títol: Modificació del PGM a la plaça de les Glòries i el seu entorn. Any: 2007. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: ben.cat. Codi pla: B0831. Escala: 1/3000

PLA Pla de Millora al Passeig Litoral entrecarrer de Josep Pla i rambla de Prim. 2009.
Data d'aprovació: 29 de maig de 2009

Títol: Pla de Millora al Passeig Litoral entre carrer de Josep Pla i rambla de Prim. Any: 2009. Autor: Ajuntament de Barcelona. Font: ben.cat. Codi pla: B1103. Escala: 1/500

FOTOPLA Barcelona. 2012.

Font: Google

camps de pastures		camps de pastures - agricultura - camps d'indianes - fàbriques		agricultura - fàbriques	
SECTOR PRIMARI		SECTOR PRIMARI + SECTOR SECUNDARI		SECTOR PRIMARI + SECTOR SECUNDARI	
1700	1052 - Parròquia Sant Martí de Provençals	1815 - Canvi sistema de blanqueig	1854 - Ferrocarril Barcelona - Granollers	1876 - Neix la cooperativa L'Artesana	1905 - L.Jaussely guanya el concurs del pla d'enllaços
	1477 - Construcció Port de Barcelona	Apareixen les primeres fàbriques	- Urbanització carrer Sant Joan de Malta	- Segona llei d'eixample	1907 - Electrificació total dels tramvies
		1839 - Urbanització passeig del Cementiri	- Neix la ferreria del Remei (Can Girona)	1877 - Epidèmia de verola (47 morts Sant Martí)	1909 - Setmana Tràgica
		1841 - Publicació ¡Abajo las murallas!	- Inici enderroc muralles	1878 - Neix el periòdic "El Pueblo Nuevo"	- Es funda el Club Esportiu Júpiter
		Pere Felip Monlau	1855 - Aixecament topogràfic del Pla de Barcelona	- Magatzem dels Docks	1919 - Fundació CNT
		1848 - Inauguració del ferrocarril	d'Ildefons Cerdà	- Segona llei d'expropiació forçosa	1912 - Inauguració de la línia de ferrocarril Barcelona - Martorell
		Mataró - Barcelona	1858 - Castell del Camp de la Bota	1882 - Es crea la Comissió d'Eixample de Sant Martí	1915 - S'obre part del carrer Pallars
		- Neix el barri d'Icària	1859 - Concurs municipal per a l'Eixample de Barcelona	1885 - Epidèmia del còlera	1916 - Vaga dels obrers del sector tèxtil i dels ferroviaris
		1724 - Casa de la Quarantena o Llatzaret	- Aproximació del projecte d'Eixample de Cerdà	1886 - Primera estació de tren al Poblenou	1917 - Plànol general d'urbanització de Barceona de Romeu, Falques i Porcel
		1716 - 1728 - Construcció Ciutadella	1864 - Fàbrica de gas Lebon a l'arenal	- Neix la Rambla	1918 - Epidèmia de grip
1800	1716 - Decret de Nova Planta	- Primera llei d'eixample	1887 - Construcció edifici "Ca la Vila"	1924 - Apareix la revista Poble Nou	
	(Reserva militar radi 1,25 km)	1866 - Primers llums de gas	1889 - Mercat de la Unió	1927 - Comissió especial de Ensanche de Barcelona. Execució obres carrer Espronceda	
	1737 - Primeres concessions per instal·lar prats d'indianes	1868 - Constitució de les Comissions d'Eixample	- Ateneu Colon	1928 - Inauguració del pont de Marina	
	1774 - Primer cementiri general de Barcelona	- Capella de Santa Maria del Taulat	1890 - Cooperativa "La Flor de Maig"	1929 - Martorell inicia el plànol topogràfic de Barcelona	
		1869 - Enderroc de la Ciutadella	1891 - Projecte de sanejament de Barcelona de P.Garcia Faria	- S'inaugura el pont sobre el carrer Almogàvers	
		- Neix la societat L'Aliança	- Primera ordenança racional d'Eixample	- Creació de l'equip de futbol Atlètic Poblenou	
		1870 - Barraquisme, barri de Pekin	1893 - Tercera llei d'eixample de Madrid i Barcelona	- Barcelona supera el milió d'habitants	
		1874 - Primer recorregut del tramvia de cavalls que va del Port al Taulat	1894 - Associació de Pagesos de Sant Martí	- Es funda el GATCPAC	
			1895 - La Escocesa	- Neix el Club Natació Poblenou	
			- Cooperativa Pau i Justícia		
		- Centre Republicà Nacional			
		- Llei de sanejament i millora interior de les poblacions			
		1896 - S'obre la Gran Via cap a Sant Martí			
		1897 - Decret d'agregació de municipis: Gràcia, Sant Martí de Provençals, Sants, Sant Andreu de Palomar, Sant Gervasi de Cassols i Les Corts			

Fig.1. Port de Barcelona

Fig.2. Parròquia Sant Martí

Fig.3. La Ciutadella

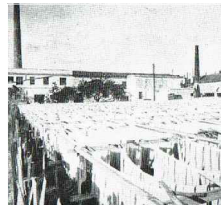

Fig.4. Prats d'indianes

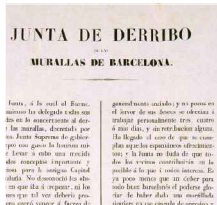

Fig.5. Derribo murallas

Fig.6. Masia Cal Masover

Fig.7. Topogràfic Cerdà

Fig.8. Projecte eixample

Fig.9. Enderroc Ciutadella

Fig.13. Pla d'enllaços

Fig.10. Barri Pekin

Fig.11. Gas Lebon

Fig.12. La flor de maig

Fig.15. Carrer Espronceda

fàbriques - tallers		22@	
	SECTOR SECUNDARI	SECTOR TERCIARI	
1931 - Vaga a la fàbrica Rivièra contra el treball a preu fet 1932 - Pla Macià del GATCPAC - Forta campanya de la Lliga Regionalista al Poblenou 1936 - Xavier Benguerel publica Suburbi - Esclata la guerra civil. Cremen l'església de Santa Maria del Taulat 1938 - El pitjor bombardeig al Poblenou. Moren 40 persones 1939 - La fàbrica del Cànen és convertida en camp de concentració fins al 1942 1940 - Neix Iberia Radio 1941 - La línia de tramvia 52 arriba al Poblenou 1942 - Fàbrica Olivetti 1945 - Forta immigració - Inici de la construcció de polígons d'habitatge i urbanitzacions marginals a Barcelona 1946 - Detenció de 33 anarquistes en un bar del barri de la Plata 1948 - Inundacions que deixen a 80 famílies sense casa: Mar Bella, Pekin, Somorrostro i el Bogatell	1951 - Pas elevat sobre el tren al carrer Pallars - Obertura carrer Guipúscoa (1951 - 1958) 1952 - Últims afusellaments al "Camp de la Bota" - S'obre el carrer Pujades a l'alçada del carrer Marià Aguiló - El Poblenou estrena Gegants 1953 - Pla Comarcal de Barcelona 1956 - La nova llei del sòl deroga les comissions d'eixample - Plan Parcial de Ordenación de la zona de levante (norte) 1959 - Construcció pisos de Can Culleras 1960 - Plan Parcial de la zona de levante (sur) - Barcelona super el milió i mig d'habitants - Llei de propietat horitzontal 1963 - Neix la revista Quatre Cantons - Plan Parcial "Poblado Sud oeste del Besós" 1965 - S'obre la Rambla fins al passeig Calvell 1966 - Desapareix el barri de barraques del Somorrostro - Plan Director del Àrea Metropolitana de Barcelona - Plan de la Ribera 1968 - L'ajuntament aprova el Pla de la Ribera 1969 - Perlongació de la Gran Via a Sant Martí 1972 - Inauguració depuradora del Bogatell - Contraplan de la Ribera 1974 - Es crea la Corporació Metropolitana de Barcelona	1975 - Desaparició del carrer Perelada per l'enderroc parcial de la fàbrica Can Felipa 1976 - Pla General Metropolità 1977 - Primeres eleccions democràtiques des de 1936 - El metro arriba al barri 1981 - Màxim de població: 1753000 habitants 1982 - El metro és prolongat fins al barri de La Pau 1983 - Inaugurat el primer institut del barri 1985 - Es lliuren 80 habitatges a barraquistes del Transcamentiri - Nous espigons a la platja de la Mar Bella 1986 - Barcelona és escollida seu olímpica - Pla Especial d'Ordenació urbana de la façana al mar de Barcelona al sector del passeig Carles I i de l'avinguda d'Icària 1987 - Enderrocs zona Icària - Pla de Costes - Primers patis públics: pati de les aigües 1988 - El passeig del Triomf adoptava oficialment el nom de Rambla del Poblenou 1988 - Pla Diagonal - Poblenou (1988-1993) 1989 - El tren deixa de circular per la costa - Neix Palo Alto 1990 - S'inaugura el tram del Cinturó del Litoral 1995 - Obre la biblioteca Xavier Benguerel 1998 - S'inaugura la primera fase de la urbanització de l'espai interior dels carrers de Puigcerdà, Cantàbria, Guipúscoa i rambla de Prim - Pla Parcial Diagonal Mar	2000 - Projecte 22@ - Industrias Titán, la darrera gran fàbrica del barri, es trslada al Prat - Pla Especial d'Infraestructures del Poblenou 2001 - Pla Especial d'Ordenació de l'àrea principal del Fòrum 2004 - Universitat Oberta de Catalunya a Can Jaumandreu 2002 - Parc Diagonal Mar - Pla Especial de renovació i Millora del barri de la Mina i modificació de PGM 2004 - Obertura de la Diagonal al Mar (1999 - 2004) - Fòrum de les cultures 2005 - Parc fluvial Besòs 2007 - Pla de Millora Urbana del sector entorn Sagrera - Modificació del PGM a la plaça de les Glòries i el seu entorn 2008 - Parc Central del Poblenou - Barcelona té 1.616.000 habitants - Universitat Pompeu Fabra a Ca l'Aranyó 2009 - Pla de Millora al Passeig Litoral entre carrer de Josep Pla i rambla de Prim - Banc de Sang - Museu Fundació Vila Casas i jardins a Can Framis - Habitatges al passatge del Sucre - Edifici Interface 2010 - Media TIC 2013 - Barcelona té 1.611.822 habitants

Fig.14. Pla Macià

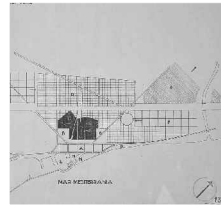

Fig.16. Sector Icària

Fig.17. Pla comarcal

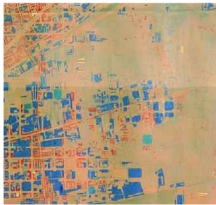

Fig.20. Metro

Fig.18. Polígon Besós

Fig.21. Palo Alto

Fig.19. Enderrocs barraques

Fig.22. Diagonal fins al mar

Fig.23. Passatge del sucre

Fig.26. La Mina

Fig.24. Ca l'Aranyó

Fig.27. Parc fluvial Besòs

Fig.25. PEI

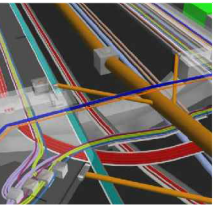

Fig.28. Fòrum de les cultures

B3 Esquemes evolutius

1 - La Barcelona emmurallada: Ciutat medieval. No podia créixer fora de muralles i per tant augmenta la densitat interior.

2 - La muralla: S’aprova l’enderroc de la muralla l’any 1854, sota la consigna de “*Abajo las murallas!*”.

“*Ceñir una población con fuertes murallas es querer oponerse a su desarrollo físico y a su progreso en todos los ramos; es aprisionar a todos sus moradores; es querer parodiar miserablemente la fijación del non plus ultra*”¹

3 - Primera corona: pobles rurals del pla. Aquests nuclis administrativa-ment independents, creixen al rebre l’assentament de la indústria i la residència obrera que no cap dins de la ciutat emmurallada. També són llocs estratègics gràcies al traçat viari ja que s’ubiquen al voltant de carrers i camins rurals, i també gràcies als primers traçats del ferrocarril. La Llacuna, el Poble Nou i el Clot són nuclis formats per la implantació de la indústria. Aquest conjunt de nuclis rurals, indústries i habitatges obrers resulten constituir una primera corona exterior sepa-rada de l’eixample.

4 - Zona no edificable: Reserva militar deguda al Decret de Nova planta, reserva militar al voltant de la ciutat emmurallada de 1,25 km de radi, la distàn-cia que arribava el tir de canó de l’època.

5 - Pastura - Agricultura - Indianes: Terrenys per a la pastura del bestiar que alimenta Barcelona, passen a ser terrenys de cultiu, amb les seves masies per a més tard, ser ocupats per les indianes, ja que aquests necessiten molts d’espai i aigua.

* Llatzeret o casa de la quarantena (1724), cementiri (1774) i camp de la bota (1858), serveis de la ciutat molestos per la mateixa i per tant es situen a fora. Àmbit de Sant Martí com l’àmbit per als serveis molestos.

6 - Enderroc de la Ciutadella: Es produeix l’any 1869.

¹ Pere Felip Monlau

7 - L’Eixample: La ciutat burgesa s’exten per tot el que era la zona no edi-ficable fin arribar a la primera corona formada pels pobles del pla.

8 - Zona sub-utilitzada:

“*La barrera de acceso formada por la trama del FFCC del Norte, así como los conflictos de ordenación, alineacions y parcelación y usos en todo el término de Sant Martí mantienen esa zona sub-utilizada, sin desarrollo residencial y con heterogénea ocupación de industrias. La zona al este de la Ciudadela sólo queda conectada por la antigua carretera de Mataró (Pedro IV) y el camino al cement-erio (López Varela) que crean ejes transversales (Pujadas, Wad-Ras) de conexión al Poble Nou*”¹

9 - Segona corona ubicada entre la primera corona del pobles del pla i la Riera d’Horta, són terrenys amb estructura agrària i amb molt de sòl sense edi-ficar, cal destacar la seva centralitat respecte la ciutat de Barcelona. Sòl vacant i central idoni per a la ubicació de la indústria. Heterogeneitat del teixit, teixit agrícola i industrial.

10 - Polígons: La indústria s’ubica en una tercera corona i queda un es-pai lliure sense edificar, entre el centre de la ciutat de Barcelona i la indústria. Polígons d’habitatge econòmic, molts ells, en un prinicpi, mancats dels serveis bàsics com són els equipaments i les infraestructures.

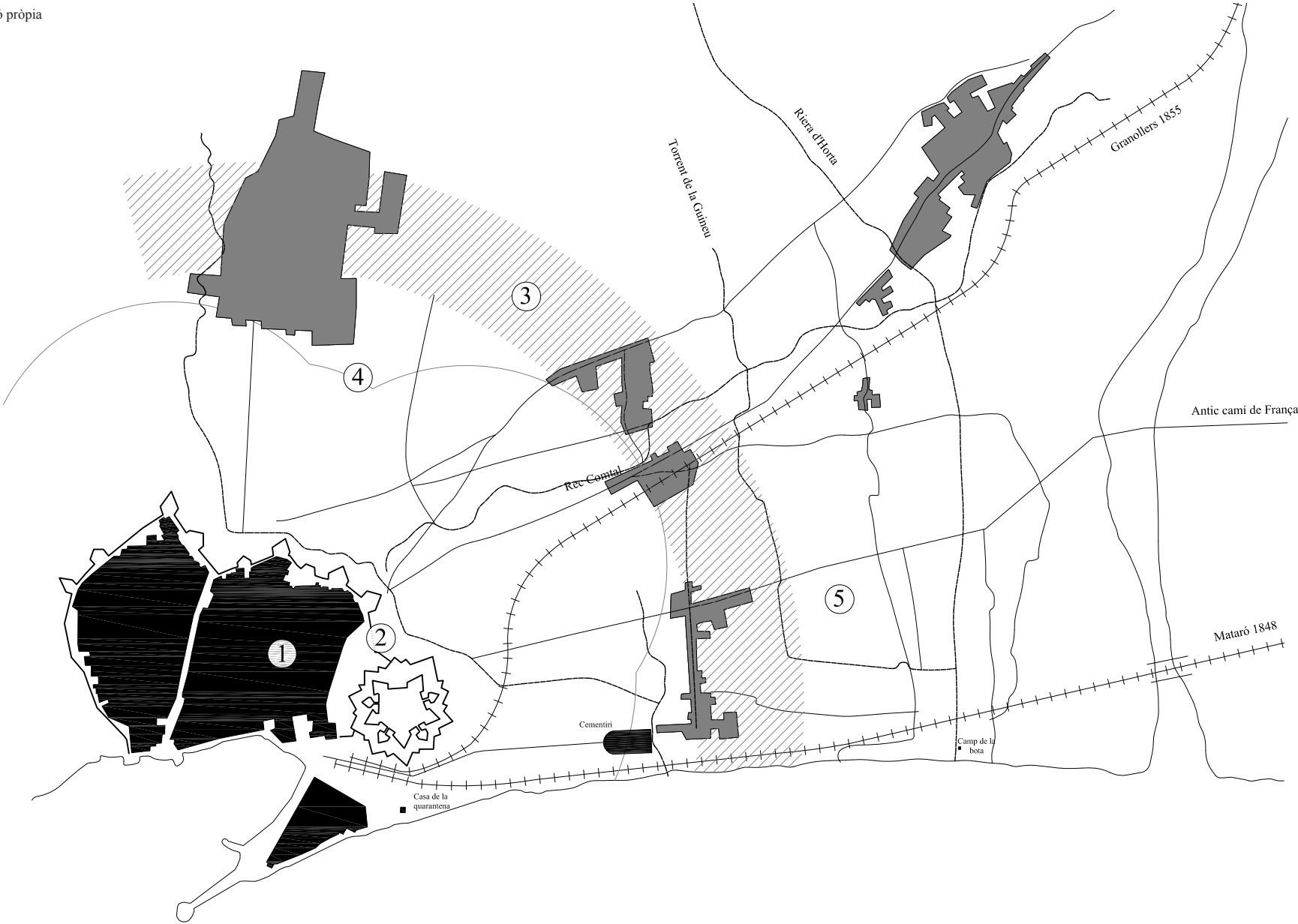
11 - Infraestructures: Noves grans infraestructures que uneixen l’àrea met-ropolitana de Barcelona.

12 - Tercera corona industrial: Entre Barcelona ciutat i els nuclis indepen-dents de la perifèria.

¹ M.de Solà Morales, J.Busquets, M.Domingo, A.Font, J.L. Gómez Ordóñez. “*Barcelona. Remod-elación capitalista o desarrollo urbano en el sector de la Ribera Oriental*”. Editorial Gustau Gili. Barcelona 1974.

Esquema període 1600-1855

* Elaboració pròpia

Esquema període 1855-1933
* Elaboració pròpia

Esquema període 1933-2014
* Elaboració pròpia

